

Slovenska

28. októbra 1988 si pripomenieme 70. výročie vzniku spoločného štátu Slovákov a Čechov - Československa. Nová republika, budovaná na troskách Rakúsko-Uhorska, nemala od začiatku ľahkú pozíciu. Vnútrošná národná roztrieštenosť rôznych politických smerov a od počiatku neprirodené národnostné usporiadanie štátu priamo naprogramovali budúce problémy Československa. Veľká väčšina Slovákov však privítala vznik nového štátu s úprimnou radosťou. Nebolo za čím smútiť. Vyslobodenie sa Slovenska zo žalára národov - Uhorska - a politické spojenie s rečovo blízkym národom, to bol pozitívny a hmatateľný výsledok. Významný katolícky politik na Slovensku Andrej Hlinka tento moment vyjadril veľmi výstižne takto: "Tisícročné manželstvo s Maďarmi v Uhorsku sa nám nevydarilo, musíme sa rozísť!"

Pôvodným zmyslom 28. októbra 1918 bola úloha novovzniknutého, samostatného štátu zabezpečiť slobodný a samobytný vývin dvoch národov žijúcich na území Slovenska a Čiech a to na báze demokratického štátneho zriadenia. Nevyvrátiteľným dôkazom toho boli slovensko-české dohody pred rokom 1918. V októbri 1915 v Clevelande v USA uzavreli Slovenská liga a České národné združenie dohodu o federatívnom zväzku, úplnej autonómie Slovenska, ktoré malo mať vlastný snem, štátnu správu a plnú kultúrnu slobodu v budúcom Československu. Túto tendenciu potvrdila aj Česko-Slovenská dohoda medzi krajaňskými spolikami, spoločne podpísaná T.G.Masarykom v Pittsburgu v USA v máji 1918.

Sloboda a demokracia - to bol pôvodný odkaz 28. októbra 1918. K takému odkazu 28. októbra sa klásime na Slovensku aj dnes. Preto je tento deň pre nás dňom pamätným a významným.

O B S A H

Juraj Luterský: Pohľad na Slovenskú ev.a.v. cirkev v ČSSR po roku 1946	3
Andrej Bošácky: Léška všetko premáha	20

Vo februári 1948 prišiel politický nekrvavý prevrat. Politická orientácia našej vlasti začína byť socialistická, smerujúca ku komunizmu. Vývoj cirkvi nezastáva. Ide ďalej. Cirkvi sa dostáva do situácie, v akej dotiaľ nikdy nebola. Dostáva jej však včera, dnes i naveky ten istý Ježiš Kristus.

V Československej republike po februári 1948 prišla k moci komunistická strana s ideológiou marxizmu-leninizmu a diktatúrou proletariátu. Stala sa vedúcou silou. Marx-leninská dialekticko-materialistická ideológia stala sa štátnou ideológiou. Náboženstvo pokladá za ópium národov, tmaárstvo a so všetkých síl, všetkou mocou, múdrosťou, premyslenosťou i rafinovanosťou proti nemu bojuje. Niekedy to zdôrazňuje viac, inokedy menej - podľa okolností-, ale vždy je k náboženstvu nepriateľská, ako zdôrazňuje Lenin v časopise "Proletár" č.45 z 26.5.1909: "Marxistická taktika voči náboženstvu je hlboko dôsledná. A to, čo ignoranti a diletanty považujú za kolísanie, je priamym a nevyhnutným dôsledkom dialektického materializmu. Bola by to veľká chyba myslieť, že prítomné umiernenie marxizmu voči náboženstvu sa vysvetľuje jeho "taktickými" úvahami ako snahu "nepostrašiť" atď. Naopak, politická línia marxizmu je aj v tejto otázke spojená s jeho filozofickými základmi".-

Celá ateistická protináboženská práca je premyslená, dlhodobe zameraná na zničenie náboženstva a jeho nositeľky cirkvi. Nie sú to len propagandistické výroky o tmaárstve, nevedeckosti a nepokrokovosti. PhDr. Gita Geremešová ešte aj v prítomnej dobe sa dovoláva Lenina, keď hovorí: "Strana proletariátu žiada od štátu vyhlásiť náboženstvo za súkromnú vec, no voľnoucou nepokladá za "súkromnú vec" boj proti ópiu ľudu, boj proti náboženským poverám ...atď /Leninove spisy zv.15, str. 360/ a sama dodáva: "V.I.Lenin žiadal viesť s náboženskou ideológiou nekompromisný boj". /Pravda 8.9.1981 str.5/

Do takéhoto mora nepriateľstva sa dostávala cirkev. Ústava štátu síce zaručuje náboženskú slobodu všetkým občanom štátu, ale pri štátnej ideológii marxistickej a vedúcej sile komunistickej strany v štáte nastáva taktinovanie, tancevanie medzi potieraním náboženstva a jeho nositeľa-cirkvi na jednej strane - a náboženskou slobodou zaručenou v ústave na strane druhej, ako sa to komu a kedy hodí, no vždy v neprospech toho slabšieho, v tomto prípade cirkvi a náboženstva. Do tohoto zmatku a neistoty sú postavení pracovníci cirkvi, farári, ľud, profesori, biskupi. Nekompromisnosť protináboženského boja vládnucej strany dáva možnosť kohoľkoľvek v cirkvi bilagovať, že je reakcionárom, tmaárom, zaťaženým náboženskými prežitkami atď. Koho týmto strana označí, to záleží len od nej. Či div, že takéto praktiky postihnú osočovaním, obžalovaním, sídom, odsúdením a väzením či internovaním v táboroch, premiestňovaním, odňatím štátneho súhlasu a pri laikoch vyhadzovaním z vedúcich funkcií náboženských vyznavačov, následníkov Ježiša Krista? Nik sa ani neodváža povedať, že ide o diskrimináciu veriacich občanov štátu, keď títo pre svoje náboženské presvedčenie nemôžu zastávať určité funkcie v zamestnaní, o vedúcich funkciách ani nehovoriac, alebo vôbec mať určité zamestnanie.

Prvé mesiace po februárovom prevrate vládne v cirkvi neistota a zmatok. Strana a vláda pripravila návrh zákona o hospodárskom zabezpečení cirkvi štátom. Ústredný akčný výbor slovenského národného frontu už v septembri 1948 ho rovoslal cirkevným pracovníkom, hlavne farárom, aby sa s ním oboznámili a zaujali k nemu stanovisko. Počľa tohoto stanoviska si politické úrady urobili triedenie farárov.

Vláda si dala záležať na propagácii tohoto návrhu zákona : poverila poslancov, aby zvolali farárov po seniorátoch na zhromaždenia, kde propagovali, aký je to pre cirkev výhodný zákon, a odporúčali jeho prijatie. Nepriateľskosť tohoto zákona postrekli farári, veriaci ľud i neveriaci, ale hlavne príslušníci Komunistickej strany. O ňom jeden poslanec komunistickej strany v užšom kruhu profesorov na gymnáziu povedal: "Cirkev alebo prijme navrhovaný zákon a tak sama nad sebou podpíše rozsudok smrti, pomaly zanikne, - alebo sa sprotiví, a dostane po hlave, ale skape či tak, či tak." /Čaplovič/.

Trvalo celý rok, kým sa vláda odhodlala predložiť tento návrh národnému zhromaždeniu na odhlasovanie.

Odpor evanjelického kňazstva.

Veľká väčšina farárov nielen postrekla nebezpečenstvo toho návrhu zákona. Ale ich pripomienky boli len jednotlivé a nejednotné. Všetci cítili, že je potrebné zaujať spoločné stanovisko, čo viac zaváži a pomôže aj vedeniu cirkvi získať istotu a odvalu. Spolok evanjelických kňazov na Slovensku na svojom zhromaždení dňa 29. septembra 1949 v Piešťanoch rokoval o najnovšom návrhu zákona o štátnej úhrade vecných a osobných potrieb cirkvi:

"Stojac na základe úprimnej kladnej lojality k našej Československej republike, o ktorej lojalite najvyšší predstavitelia našej Evanjelickej a.v. cirkvi na Slovensku opätovne uistili pána Prezidenta Republiky i vládu. Spolok svoje stanovisko k označenému návrhu zákona podáva v tomto Prejave, ktorý predkladá priamo Národnému zhromaždeniu a vláde Republiky.

PREJAV SPOLKU EVANJELICKÝCH KŇAZOV NA SLOVENSKU
o návrhu zákona o štátnej úhrade vecných a osobných potrieb cirkvi.

1. Návrh bol robený bez toho, že by bola vyžiadaná mienka a spolupráca našej evanjelickej cirkvi. Je jasné, že nebola pri tom uvážená ani mienka generálneho predstavenstva našej cirkvi, podaná o prvom texte tohoto návrhu zákona z roku 1948.
2. Návrh zákona nerieši celý pomer cirkvi a štátu, lebo hovorí jednostranne len o úhrade kmotných potrieb cirkvi, v čom sa však ani zdaleka nevyčerpáva podstata a práca cirkvi.
3. Návrh chce všetky osobné i vecné potreby cirkvi hrať zo štátnej pokladnice, čím sa majú cirkvi úplne odbremeniť od prispievania na svoje potreby. Intencia toho je čisto z kmotného ohľadu iste dobrá, ale zahŕňa sa na úplnom neporozumení podstaty cirkvi, ktorá je, že Cirkev je duchovné spoločenstvo tých, ktorí sa cirkvi dobrovoľne priznávajú, a že preto každá zemská cirkev má sa v zásade sama vydržiavať a môže najviac len istú podporu prijímať od štátu, ako uznanie svojej významnej duchovnej výchovnej práce pre celok národa. Preto prispievať na vydržiavanie cirkvi je nielen povinnosťou ale ale právom údiv cirkvi. Vykonať tohto práva a povinnosti je spolu s merítkom ochoty cirkevníkov a prejavom ich oddanosti cirkvi. Preto cirkev sa nikdy nemôže oriecť tejto ochoty a spolupráce svojich údiv.
4. Návrh chce ustanovenie kňazov a biskupov viazať na predbežný súhlas štátnej správy. To by však znamenalo ťažké narušenie doterajšej staročnej slobody, autonómie a samej dôstojnosti Evanjelickej cirkvi. Táto cirkev má štátom schválenú ústavu, podľa ktorej má starobylé právo samostatne ustanoviť si svojich kňazov a biskupov a ktorých si na všetkých stupňoch

svojej správy volí sám evanjelický ľud spôsobom najdemokratickejšej samosprávy.

Preto evanjelická cirkev si právom nárokuje, aby štát a vláda s plnou dôverou nechali správu vecí cirkvi v jej rukách, teda v rukách samého ľudu evanjelického a volených správcov cirkvi, ktorých si ten ľud zvrchovane demokratickým spôsobom povoláva a volí, a to kňazov i biskupov.

V navrhnutom ustanovení štátnej kontroly pri voľbe kňazov a biskupov vidíme neodôvodnenú ne dôveru voči Evanjelickej cirkvi a voči samému ľudu, voči autonómii našej cirkvi, ktorú doasiať nijaký vládnny režim nenarušil.

5. Máme obavy oprávnené i v tomto smere, že takéto ustanovenie navrhovaného zákona by priviedlo kňazov do stavu právnej i sociálnej neistoty, nakoľko štátny súhlas by nebol obmedzený nijakými podmienkami /§ 10,1/.
6. Návrh chce i všetky riadne potreby cirkvi dať hrať štátu. Toto je zase len zdánlivé odbremenenie cirkevníkov, lebo v podstate zase len oni sami budú si tieto potreby hrať svojimi zvýšenými štátnymi daňami. Prítom však také ustanovenie ruší významnú biblickú a vieroučnú zásadu, že ľudovia cirkvi majú povinnosť ale i právo sami sa starať i o vecné potreby svojej cirkvi a jej pracovníkov a tak i o jej misijnú prácu. Ak by to nemali konať a mal by to za nich robiť štát, teda teleso nie cirkevné, stratili by mravné právo menovať tú cirkev svojou, a tým by sa stratil celý podklad a zmysel starostlivosti o svoje duchovné a cirkevné veci.

Preto v takom zákone videli by sme nesmierne nebezpečenstvo pre celý cirkevný a duchovný život a tak sme proti nemu. Naša evanjelická cirkev ani nikdy nežiadala od štátu takú úhradu všetkých svojich hmotných potrieb.
7. Podľa návrhu o všetkých potrebách cirkvi a zborov, osobných i vecných, o účtoch a rozpočtoch, teda o samých prostriedkoch pre duchovnú a misijnú prácu mali by na poslednom stupni rozhodovať štátne úrady, pričom ani to nie je jasné, ktoré úrady by to mali robiť.

Pokladáme za vec v podstate si protirečiacu, ba za absurdnú, aby necirkevné, neevanjelické, svetské orgány mali rozhodovať o takýchto veciach cirkvi, o prostriedkoch duchovnej práce, mali by ju povoľovať alebo katiť, teda aby o tom rozhodovali ľudia, ktorí prípadne ani nepatria do cirkvi, tej či tej. Mali by tí istí ľudia rozhodovať o týchto potrebách rozličných cirkví, cirkvi do ktorej patria i tej, do ktorej nepatria ! Také niečo by otvorilo dvere záchom ľuďom, ktorí pre cirkev a duchovné veci vôbec nemajú zmysel, ba ktorí sú prípadne úplne proticirkevne založení. Otvorili by sa dvere i konfesionálnej straníckosti, revnivosti, závidia, ba i nespravodlivostiam, čo by mohlo povážlivo narušovať i konfesionálny pokoj v samých obciach i pri vyšších administratívnych orgánoch a ich práci.
8. Cirkev by tým všetkým bola postavená pod taký politický a policajný dozor štátu, miestnych orgánov správy, pod akým by nebola nijaká iná organizácia, založená na báse dobrovoľnej príslušnosti svojich členov, ani len nijaký zábavný spolok. Cirkev evanjelická by to musela cítiť ako nesmiernu a ničím neodôvodnenú a neprávnu ne dôveru, ba urážku voči sebe, voči svojej podstate, voči svojim právam a slobodám.

To by mohlo mať zvrchovane trapný účinok na dušu evanjelickeho ľudu, ktorý svojej cirkvi dôveroval v časoch slobody i neslobody.

9. Sama technika dozoru pri ustanovení knasov i pri hmotnom spravovaní cirkvi a cirkevných zborov by v podstate rašila celú ľudovodemokratickú zásadu nášho štátu, ale i zásadu opravdu demokratickej správy a tradície evanjelickej cirkvi a znamenala by i ohromné komplikovanie, zaťaženie, zbyrokratizovanie a zdraženie celej správy cirkevných vecí. Proti tomu v záujme práce a ducha cirkvi evanjelickej ale i ohľadu finančného musíme protestovať.

10. Hradenie všetkých osobných i vecných potrieb cirkvi skrze štát by znamenalo nové veľmi veľké zaťaženie štátnej poisťovne, čo by bolo ešte väčšie i tým, že práca administratívnych orgánov štátu, od ministerstiev až po miestne národné výbory, by sa veľmi rozmožnila, čo by bolo zvrchovane zbytočné, nepotrebné a škodlivé.

11. Naša cirkev vidí osudné nebezpečenstvo i v tom, že ak by údovia cirkvi mali byť úplne oslobodení od priameho prisievania na riadenie potreby svojej cirkvi a svojich cirkevných zborov, tým by sa mohol osudove naračiť celý stáročný poriadok, zvyky, citovinnosti voči cirkvi. Cirkev by bola vystavená tomu, že ak by vláda neskoršie razom vylúčila cirkev z tejto štátnej protekcie a zrušila by štátne hmotné vydržiavanie cirkvi, napr. pri nejakej náhlej odluke cirkvi od štátu, v takom prípade cirkvi by razom stratili možnosť hmotnej existencie a mohli by sa dostať do ťažkej hmotnej krízy.

Preto taký spôsob zdánlivého "odbremenenia", v skutočnosti však odtrhnutia cirkvi od jej vlastného hmotného základu, knazi evanjelickej cirkvi nikdy nemôžu pokladať za správne a oprávnené, musia to pokladať za neodôvodnený a neoprávnený zásah na škodu evanj. cirkvi.

12. S veľkou obavou hľadíme i na ustanovenie návrhu o štátnej kontrole majetku evanjelickej cirkvi, ktorý majetok si sám evanjelický ľud naskladal dobrovoľne pre svoju cirkev. Tak myslíme, že jedine tento evanjelický ľud má právo o tom majetku rozhodovať, práve v zmysle ľudovodemokratického zriadenia a Ústavy nášho štátu. Obmedzenie tohoto odvekého práva alebo zabranie tohto majetku by sme museli pokladať, a náš evanjelický ľud by to iste pokladal za bolestný zásah do práva ľudu a do samej zásady o ľudovej demokracii a o vôli ľudu.
13. Akokoľvek to vysvetľuje dôvodová správa k návrhu, v skutočnosti by sa knazi stali štátnymi úradníkmi, dostali by sa vo veľkej miere von z právomoci zákonitých cirkevných vrchností. To by pri cirkvi ako organizácii na základe dobrovoľnej príslušnosti bolo proste absurdum. Taký spôsob by znamenal úpadok nazad do systému štátnych cirkvi, ktorý je v moderných štátoch prekonaný a nášmu slovenskému evanjelickému ľudu úplne cudzí, ba otvoril by dvere i možnosti jednostranného vplyvu číselne prevažujúcej konfesie alebo straníckej predpojatosti.
14. Návrh obsahuje v § 17 také trestné sankcie, ktoré pri celkovej nejasnosti textu návrhu a jeho jednotlivých ustanovení mohli by postihnúť i najdobromyseľnejšie pokračujúce cirkvi, cirkevné zbory a ich správcov, a to trestami i vysokými /do 100.000,-Kčs/, ba i stratou slobody /až do 6 mesiacov/, trestami, ktoré by mohli hocí i sám administratívny orgán uložiť /ešte i väzenie !/ Sama také hrozba v zákone o cirkvách !/ uvalila by proste neznesiteľný tlak na cirkev, na duše cirkevníkov a cirkevných

funkcionárov a priamo znemožnila by pokojné a slobodné vykonávanie vnútornej duchovnej, náboženskej i mravne výchovnej práce cirkvi, práve i cirkvi našej evanjelickej, ktorá od stáročia znamená takú cennú duchovnú, národnú, mravnú, sociálnu výchovu slovenského ľudu k ľudskému, osobnému, národnému, demokratickému povedaniu, že táto prácu hatiť alebo práve obťažovať pokladali by sme za najosudnejší omyl a zlo pre národ a štát.

15. Na isté okladáme i to, že dôsledné prevádzanie takéhoto zákona mohlo by viesť k rozkladu významných historických cirkví nášho národa a tým spôsobom i k rozbužneniu rozličných, neraz politických a fanatických ciest, čo by bolo cudné zlo pre cirkve, pre kresťanstvo nášho národa, ale i pre národ a štát.
16. Spolok evanjelických kňazov preto navrhuje a žiada Národné zhromaždenie a vládu o toto:
- a/ snať spomenutý návrh zákona z denného poriadku,
 - b/ evolať predstaviteľov všetkých cirkví k porade o celom pomere cirkví a štátu, k slobodnej výmene myšlienok o celom probléme,
 - c/ a tak skutočnou voľjomou dohodou pripraviť taký zákon, ktorý by jasne riešil všetky otázky pomeru cirkví a štátu, a to na základe úplnej rovnoprávnosti cirkví, na existencie slobodnej a pokojnej duchovnej práce cirkví pre duchovné a mravné dobro svojich ľudí a tak pre dobro národa a štátu.

Tento prejav bol urobený jednoduchoým usavretím zhromaždenia Spolku evanjelických kňazov na Slovensku v Piešťanoch 29. septembra 1949.

Július Dérer, v.r.
predseda

Ľudovít Vajdička, v.r.
podpredseda

Štefan Bojnák, v.r.
zapisovateľ

Tento prejav - memorandum poslaný Národnému zhromaždeniu a vláde bol zodpovednými politickými a vládnyimi činiteľmi prehlásený za nepriateľský, vlastizravný čin. Minister Čepička označil tento dokument ako niečo čo chrbta vláde, lebo vraj podporuje Vatikán a zahraničnú reakciu. Čud. Všeobecnej vnútranisijnej a pastorálnej konferencie a Spolku evanjelických kňazov bol spečatený, Stihla ich likvidácia.

Napriek odporu cirkvi sa tento návrh stal zákonom 14.10.1949 /č.210 Zákon zo dňa 14. okt. 1949 o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom/. Celý zákon je vlastne kamuflážou úmyslu zničiť cirkve. znamená koniec cirkevnej autonómie a slobody náboženstva: nik nemôže byť farárom, seniorom, biskupom, nik nemôže migijne pracovať kto nemá štátny súhlas. Štát môže dať, ale hlavne odňať súhlas k náboženskej činnosti komunistov a kedykoľvek a rozhoduje o činnosti cirkvi.

Cirkvi je donútená zákonu sa podrobiť, čo ako ho odmietala, tým bol návrhom /29.7.1948 gen. presbytérium, 16.8.1948 a 29.9.1949 Spolok evanj. kňazov, sborové konventy na 90 %, zvyšok nepodal správu o stanovisku./ a činí tak na mimoriadnom generálnom konvente v Bratislave 9.10.1949 a dôsledky zákona prijíma na riadnom gen. konvente

v Bratislave 25.11.1949. Haražajáče je, že navrhovateľom v Národnom zhromaždení a propagátorom tohoto bol aj Andrej Liak, v tom čase generálny prezbyter a od r. 1951 gen.dozorca ev. cirkvi.

Dôsledky záhona boli a sú pre cirkev katastrofálne: Rušia sa všetky vnitromisijné cirkevné spolky mládeže i dospelých: nedeľná škola ev.mládeže - MEM, Dorast ev. mládeže - DEM, Sdruženie ev. mládeže SEM, Slovenská evanjelická jednota - SEJ, Jednota ev. žien - JEŽ, Jednota ev. mužov JEM, evanjelické literárne a kultúrne spolky a ich časopisy: Prameň, Ev. mládež, Nový rod, Ev.učiteľ, Tvorba, Služba, Stráž na Sione atd, ako aj všetky zborevé časopisy a letáčky. Ostávajú len Cirkevné listy a Evanjelický posol, pre farárov Služba slova. Cenzurujú sa učebnice náboženstva, konfirmačné príručky. Cirkev prišla o všetok hmotný majetok: pozemky, domy, fondy, základny, zborevé domy. Ostali len fary a kostoly, ktoré sú tiež spravované pod dozorom politickej vrchnosti, ako aj plánovanie a schvaľovanie rozpočtov, celé hospodárenie cirkvi, pričom je cirkev odkázaná len na vlastné finančné zdroje. Štátne dotácie sú minimálne a grilehavé, organizovanie zbierok je zakázané; aj zahraničná pomoc je prísne kontrolovaná. Učitelia si predstavujú robiť snásky spôsobilosti vyučovať náboženstvo, nemôžu vykonávať kantorské funkcie, ba nesmú sa zúčastňovať bohoslužobného života cirkvi, musia vplývať na žiakov, aby sa nepríklesovali na náboženskú výučbu. V roku 1950 už len 4 % zasahuje náboženská výučba mládeže. Rastie počet opovrhnutí cirkevnými funkciami: krstami, konfirmáciou, sobášom, počebo.

Štátne orgány hľadajú možnosti získať farárov pre spoluprácu a režimom na všetkých konferenciách /Bojnice, Trenč, Teplice, Luhačovice, Sliach, B. Smokovec/, kde ich lákajú sľubmi a odmenami, resp. zastrešujúci vyhrážkami a tak získavajú. Dňa 17.3.1950 rozpustia Spolok evanjelických knazov a namiesto neho zorganizujú ÚSEK - Ústredie slovenských evanjelických knazov v Komárne 27. a 28.9.1950, ktorého hlavnou náplňou a zásluhou je spolupráca s politickou vrchnosťou. A už nastalo nové obdobie:

Pod zákonom.

Charakterizuje ho ÚSEK. Kde sa vsal? - ÚSEK nevznikol preto, žeby ho bola potrebovala cirkev, ale že bol potrebný politickej vrchnosti na presadzovanie jej záujmov a cieľov: ľahšie manipulovať s cirkvou, ochromovať a umŕtvať cirkevnónáboženský život. ÚSEK bol skutočne trojským koňom, vnútorným nepriateľom, piatou kolonou, škodcom cirkvi, ochotným a pevným nástrojom necirkevných vplyvov, neraz aj iniciátorom deformácií v cirkvi a ich páchatelom. Iniciátori a zakladatelia ÚSEK-u získali či trvalé zásluhy a tešili sa dôvere a priazni štátnych úradov a boli povýšení do "hrdého" stavu pokrokových vlasteneckých knazov na rozdiel od ostatných neangažovaných a reakčných. Jeho vedúci funkcionári a dôverníci tvorili štátnopoliticky preverenú a dôveryhodnú skupinu. Len oni mohli reprezentovať cirkev doma i vo svete. Býstalo sa im hodnosti i honoráru a aj najvýnosnejšieho miesta. ÚSEK sa dopustil veľkej nepravosti na knazoch, že ich kádrowo-politicky restriedil, posúdil i rozsúdil a tak vydal na pospas zlej moci a bezprávíu. Medzi knazmi rozmohlo sa odsídleniahodné, bezcharakterné špiclovanie, donášačstvo na štátne úrady i na Gen.biskupský úrad - Chabadovi, a naspak donášali na staré vedenie cirkvi biskupa Ruppeláta a gen.biskupa Dr.Čobrdu, Heckára politickým úradom. Štátne úrady vedeli hneď o všetkom, čo sa medzi farármi hovorí. Farár Dr.J. Cibulka po mnohonásobnej vlastnej trekej skúsenosti hovorieval: "Keď sa treja

farári sídu, jeden z nich je iste udavač." - Najhoršie bolo, že tie udania boli nepresné, krivé, nepravdivé aľ zlomyselné. Stratilo sa kresťanská morálka, láska cnosť, dôvera. Zavládla nedôvera, strach, izolovanosť, chaos. Dobre sa vodilo ľemivým a nezodpovedným kňazom. Na ničnerobenie a zanedbávanie duchovnopastierskych povinností boli osobitne honorovaní, dostávali "výkonnosťné". ÚSKK sa nezastal postihnutých kňazov, ba im kádrovými posudkami priťažoval.

Popravde treba povedať, že obdobie prvých piatich rokov ÚSKKU bolo najneplanejšie. Práve to pohlo niektorých členov a funkcionárov, že si vynútili zmena vo vedení po r. 1955. Ale mechanizmus a - rátaického počínania fungoval ďalej. Nastala zmena i v náhni: uviedli sa teologické kurzy, pravda, nie z iniciatívy vedenia, ale na nahlienie členov. Pravda-že aj teol. kurzy boli poplatné ideologickej propagande.

Pod záštitou dôsledne pokračovalo de tanie cirkvi. V r. 1950 zoberá cirkvi misijné strediská pre mládež na Počúvadle pod Sitnom, na Brevovej pod Bradlom, v Liptovskom Krádku a využíjú ich pre svoje ciele, najr. piknierske tábory. Naproti tomu sa zakladajú KMK - Kresťanské mlarové konferencie, výbory obrancov mieru /okrasné, krajské, slovenské, československé aj cirkevné/.

V r. 1950 sú už prvé odnimanie štátnoho súhlasu farárom, preniestkovanis, presielanie do táborov - pracovných, zatvárania a súdy /Mirko Petrovič, Josef Kubis, Peter Škodáček, Daniel Kováč, Karol Novomeský, Martin Straško a i. /Zanikajú rozhlasové služby Bošie. Začalo sa obdobie defurancií. V občianskych kraoch sa o období 1948 - 1956 hovori ako o období kultu osobnosti, ktorý v rokoch 1957 - 1965 vyznieva obdobie kultúrnej revolúcie. Obidve obdobia majú svoje obete medzi farármi. Ich súdy sú smutnou kapitolou dejín cirkvi.

Súdy a väzenia týchto farárov tvoria históriu našej cirkvi. O niektorých z nich sa píše v osobitnom diele: Cirkve v útlaku. Dokumenty. Tu aspoň všeobecne o nich treba povedať, že boli sídení a väznení pre svedomitú a statočnú aľ vynikajúcu prácu pre cirkve a kráľovstvo Bošie. Boli to ľudia vynikajúcich kvalít a všeec nie kriminalisti, aľ keď im prokurátor a súd déval za vinu najr. poburovanie, podvracanie republiky, sneužitie náb. funkcie na protikristlickú výchovu mládeže, zosmiešňovanie republiky a pod. Previnenie ich bolo v tom, že v svojom úrade cirkvi cítili zodpovednosť stráicu ľudu Bošieho pred Bohom, že si konali svoje duchovnopastierske a kazateľské povinnosti svedomite, že ich práca bola vynikajúca, že neskláňali kolena, že ich dar nesviedol a klobá neklonila. Najsmutnejšie bolo pri týchto sídeniach to, že sa ich vlastná cirkve nezastala, ba im priťažovala a rozchyrovala o nich také obvinenia, ktoré sa na súdnom pojednávaní ani neobjavili. Treba ešte poznamenať, že utrpenie farárov súdených v päťdesiatych rokoch bolo mimoriadne ťažké pri vyšetrovaní i výkone trestu.

Pomery na Slovenskej evanj. bohosloveckej fakulte v päťdesiatych rokoch.

Študenti prichádzali dosiaľ na fakultu študovať teológiu a pripravovať sa na prácu v cirkvi ako na vinici rábovej, budovať kráľovstvo Bošie. Teraz na fakulte, ako inak aj v celej spoločnosti

v ČSR, sa už uplatňoval politický marxistický vplyv na profesori študentov. Fakulta do učebnej osnovy musela zahrnúť aj spoločenské vedy, ktoré prednášajú marxisti Čelko, Klaváč, Eckart. Poslucháčom sa to protiví, ale niektorí s tým súhlasia. Medzi študentami sa tvoria antagonistické skupiny: konfesionalisti versus jakubčíkovi - biologisti. Mäť, našli sa aj donášači, denuncianti či udavači, ktorí z bežných i keď rozpálených študentských dišpút urobili politickú, ba protištátnu záležitosť a udávali štátnej bezpečnosti, podhadzovali kompromitujúci materiál. Nakoniec sa vecou zaoberala fakultná rada 3.2, 1952.

Ako sa zapodievala, vidno z originálnych poznámok jedného člena fakultnej rady:

Dekan Dr. Kátlovský hovoril o porušovaní disciplinárneho poriadku. Citoval: "Tota theologia nihil nisi practica." "Vychovávať pre život, k správne mu pomeru k štátu. Rímsky štát neplatil Pavla, nevydržiaval fakultu... a predsa Pavel štídal poslušnosť tomuto štátu. Neštída sa od nás Marxizmus. Situácia pre fakultu je našieru vážna. Sme zodpovední. Zabudli sme na individuálnu prácu medzi študentmi. Niektorí idú príliš ďaleko. Socializmus = kresťanstvo. Niektorí zaujali negatívny postoj. Niektorí to krijú dogmatickým postojom. Napr. Paulov: "Luterán nemôže byť pokrokový!" Veselý, Oravec sú radšej za kapitalizmus. Kišš: "Systém dvojaký = socialistický!" študenti sú drzí aj na spoločenských viedach. Bola rozširovaná nedovolená literatúra /Hano, Marcinkovskij/. - Dáva návrh na pokarhanie.

Tajomník fakulty Ján Juráš: "Tri roky sú chránení niektorí ľudia za výrok: "Národnosť je krádež!" Zachránil som mnoho ľudí. Teraz už nie. Veselý, Oravec, Kišš provokatívne vrátili legitímácie ČSM. Na spoločenských viedach sa provokačne chovali: "Klaváč = noháč!" "Kapitalizmus je Bohu milší!" ... "Na Stalina je dovolené špiňu na steu?" Na sovietske filmy nechodia s tou skupinou. "Sovietska literatúra je brak." /Kišš/. Veselý bol fanaticky proti SSSR. Plenárku využil na obštrukciu. Kišš: "Apage, satanas!"

Štrba zaujal stanovisko: študenti myslia, že majú všetku moc v rukách. To treba zlikvidovať! Reakcia je aj mimo fakulty. študenti sledujú, ako spolu nažíva profesorský zbor. Ten musí byť jednoliaty.

Eckart, politický zástupca: "Mecame, aby ste hlásali marxizmus-leninizmus, ale slovo Božie. Na Komenského fakulte je to inakšie. U nás socialistický vývoj je inakší. Máam len Kišša. Náprava je možná u neho. Beriem si ho za zodpovednosť.

Prof. Dr. Janko hovorí smertlivo: "Prekvapenie! Prvýkrát sme na to upozornení. Ako vinár v evanjeliu: Dať ešte lehotu."

Čelko, politický pracovník: "... Veselý, Oravec, Kišš - vyľúčiť!" Chabada, gen. biskup: "Odňatie cirkevného súhlasu tomu, kto vyvoláva nebratskosť."

Fakultná rada rozhodla vylúčiť Veselého a Oravca.

Uzáver fakultnej rady podľa bodu 8. zápisnice: Podľa odseku VII c/ Organizačného štatútu o behosloveckých fakultách rozhodnutím fakultnej rady sa s výstrahou karhajú študenti: Igor Kišš, Ladislav Pričovský, Ľudovít Koreň, Michal Hudák, Ján Kalás, Štefan Švancara, Olga Kuhlšflová, Miroslav Synak, Ján Paulov, Zora Beblavá a z ďalšieho štádia sa vylučujú študenti Milan Oravec a Daniel Veselý.

Ešte v roku 1950 musí opustiť fakultu prof. Dr. S. Št. Csuský, 30.6.1952 prof. Dr. Ján Beblavý, a r. 1953 aj prof. Dr. Július Janko.

Na dotanos nevyjasnených okolností umiera prof. R. Ján Oberuč. /úradná správa hovorí o samovražde vrhnutím pod vlak/. SĽEP nastúpila socialistickú cestu.

Nastúpenie socialistickej cesty dokazuje výplod prof. Dr. Jána Michalku: "Teológia tvárou k životu." Celému snaženiu sa namáha dať teologický charakter, ale farár Struhárik ho odsbrojuje výrokom: "Tvárou k životu, chrbtom ku Kristovi!" Michalko vydáva r. 1986 knižočka Teológia tvárou k životu, kde ospevuje tento svoj vynález a všeliako to teologicky zdôvodňuje ale bezúspešne. Dr. K. Škovi dal za tému na dizertačnú prácu: "Historické predpoklady pre vznik teológie tvárou k životu". Aj ten sa namáha dať jej teologický obsah a význam, no aj on chodí len okolo horúcej kaše. Pravdu povie len prof. Dr. Karol Handrásky v tej istej knižočke, že ňou chceli pomôcť socializmu.

Enema vo vedení cirkvi.

Vedenie cirkvi v týchto časoch bolo v rukách generálneho biskupa Dr. Vladimíra Pavla Čobrdu, ktorý bol aj biskupom Východného dištriktu a Fedora Ruppelsta, biskupa Západného dištriktu. Generálnym dozercom bol Dr. Ing. Peter Batko. Všetko vynikajúci mužovia, vyskúšaní v bojoch a práci za cirkev i národ. Čobrda sa ukázal ako neochrozený pracovník a bojovník za národ proti maďarským utlačovateľom, rovnako za Slovenského štátu. Vždy stál na stanovisku československej štátnosti, preto nemohol pochopiť, že v obnovenej ČSR má byť súdený a odsúdený. Bol z toho veľmi nešťastný. Prijal od Pána veľa krivien a vykonal s nimi na poli cirkvi i mimo nej mnoho ako kňas a redaktor, ako senior a biskup, ako výtečný kazateľ a exegét, prekladateľ Novej zmluvy, káňonov. Jeho hlboká nábožnosť, teologické vzdelanie, konfesijné povedomie i vyhranenie, široký rozhľad, bystrý um a logika, dôslednosť ale aj konciliantnosť a takt, psychologické nadanie, vytrýbenosť v reči a mnohé iné prídali predurčili ho na veľkú funkciu v cirkvi. Vlastné poslanie cirkvi bolo vecou jeho srdca.

Fedor Ruppelst bol mimoriadny jav v slovenskej evanjelickej cirkvi. Teológiu študoval v Soprone, Viedni, Lipsku, Edinburgu. Namieril bohaté teologické vedomosti a široký rozhľad o náboženskom a cirkevnom živote v celej Európe i vo svete. Bol vynikajúcim organizátorom, neúnavným misionárom a všetky svoje schopnosti dal do služby Pánovi Ježišovi. Angažoval sa aj politicky. Bol poslancom národného zhromaždenia za agrárnu stranu. Bol úžasne pracovitý, pešantný. Naučoval sa o všetko. Nikdy nemožkal s realizovaním desiatich myšlienok na šiny. Svoje rečové schopnosti a znalosti uplatnil v medzinárodných vzťahoch cirkevných i štátnych. Bohatá je jeho ekumenická, mierová a literárna práca. Zúčastnil sa všetkých ekumenických konferencií, zasadnutí Svetového luteránskeho konventu, od r. 1923, 1929, 1935 a v Lunde 1947, keď sa tento premenil na Svetový luteránsky zväz. O každej konferencii podával správu ČL. Prekladal najmä z angličtiny. Uviedol slovenskú ev. a. v. cirkev do svetovej verejnosti. Bol posledným žijúcim signatárom Martinskej Deklarácie z r. 1918. Biskupom Západného dištriktu bol od 1947 do 1952, keď bol donútený odstúpiť.

Dr. Ing. Peter Batko už ako mladík bol výtečným žiakom a najmä vnímavý voči Božiemu slovu. Bol vynikajúcim odborníkom v národohospodárstve. Nastával vysoké funkcie ako v národnom hospodárstve

tak i v cirkvi. Na ge. konvente v Martine 24.4.1951 sa vodáva funkcie gen. dozorca pod nátlakom, o ktorom ešte bude reč.

Proti tomuto vedeniu cirkvi sa grupujú "vlasteneckí" knami Chabada, Štrba, Michalčo, Pališín, Kolesár, Gleza a iní. Chabada sa od 6.9.1949 stáva správcou Transscia a od 25.6.1950 generálnym tajomníkom cirkvi. Ale ako ! Vedenie cirkvi navrhovalo asi 5 dvojíc kandidátov na túto funkciu. Politické štrady nikomu nedali súhlas. Až vedenie cirkvi povedalo, aby si samy vybrali. A politické štrady dosadili Chabada.

Nový generálny tajomník presadzuje v úrade svoje plány, vlastne plány politických štrady : odstrániť Čobrdu. V tom mu pomáha poslanec Andrej Žiak, ktorý najvyšševoval Čobrdu, donášal mu zastrašujúce správy, nabával Čobrdu, aby sa vzdal funkcie gen. biskupa, že tým pomôže cirkvi i farárom, ktorí už boli zavretí /Uhorskai, Škodáček, Štraško a i. /alebo sú vyhlásení na zavretie !/, že tým zachráni niektoré cirkevné ustanovizne /Betánia, Diakonia/.

Na druhej strane pokrokoví farári /Pališín, Štrba, Gleza, Le-trík a i. / podryvali jeho autoritu v cirkvi, osočovali ho v Cirkevných listoch a dávali politickým úradom udania na neho. Prostredníctvom Chabada už generálneho tajomníka GBÚ v jeho mene vydávali bez jeho vedomia všetky vyhlásenia, na ktoré uvádzali aj jeho - Čobrdu - meno. Toto bola posledná príčina, pre ktorú rezignoval z funkcie generálneho biskupa ev.a.v.cirkvi. Po jeho rezignácii nič z toho, čo sľuboval Žiak a Chabada, sa nesplnilo. Rovnako napádali aj generálneho dozorca Dr. Ing. Začku, hrozili mu zavretím, v akcii "B" ho vystaňovali z Bratislavy do Tisovca a pridelili na prácu do kamenolomu, kde ťažkú prácu nevydržal a fyzicky i nervovo sa zrútil. V roku 1950 ho odsúdili pre údajné podvracanie republiky na 3 roky väzenia. Vyslobodil sa r. 1950 na základe amnestie prezidenta. Tak 24.4.1951 sa musel vzdáť funkcie gen. dozorca ako aj Čobrda gen. biskupstva. Najvyššie funkcie v cirkvi ostali voľné. Štát priustil len po jednom kandidátovi i na gen. biskupa - Chabada, i na gen. dozorca Žiak. Boli aj vyvolení ale nie jedo-hlasne. Niektoré zbory sa hlasovania zdržali. Vytláčeny je z funkcie seniora Banajského senikrátu a aj z verejného života Július Bérer, čo r. 1950 predseda Všeobecnej nátronskej konferencie a Spolka evanjelicých knazov pre piešťanský manifest.

Udalosti sa valia jedna za druhou. 11. 5. 1951 odhlasuje synoda novú cirkevnú ústavu. Konferencia ÚCKK sa konajú za prítomnosti zástupcov politickej správy. Konajú sa mierové konferencie s cieľom podporiť politiku socialistického tábora. Pokračujú ďalšie štátoobčianske školenia farárov.

V tomto virvare udalostí v cirkvi bola v júli 1951 ordinovaná prvá žena - knaz v ev.a.v. cirkvi na Slovensku THE Darina Bancíková a ustanovená za zborového kaplána do L. Mikuláša.

14.10.1951 inštaluje biskup Čobrda generálneho biskupa Jána Chabada a generálneho dozorca Andreja Žiaka vo Evidene.

Útoky na biskupa Ruppeláta sa vystupávajú do takej miery, že sa aj tento 6.8.1952 zrieka hodnosti biskupa EB. Jeho nástupcom sa stal A.L. Matina, inštalovaný vo Evidene 16.11.1952 a sídlo biskupstva EB prechádza do Evidene. ÚCKK i redakcia Cirk. listov pokračujú v útokoch na Čobrdu a tento ustatý a útrápený 73 ročný, zrieka sa aj funkcie biskupa EB r. 1953. Jeho nástupcom sa stane Július Krčméry. Inštalovaný bol v Košiciach 6.12.1953 spolu s di-štriktálnym dozorcem Fedorom Borkócom. Odvtedy je sídlo biskupa EB v Košiciach.

Kultúrna revolúcia.

Obdobie kultu osobnosti sa pomaly končí a zanecháva stopy nielen v cirkevnom živote ale veľmi boľavé i v občianskom živote. Súdov i popráv bolo veľa. Kultúrna revolúcia nebola o nič milosrdnejšia.išlo jej o zlikvidovanie cirkvi a náboženstva. Cirkev mala v období desiatich rokov zmiznúť. Prišla nová vlna zatvárania a súdenia farárov evanjelických. Kým v období kultu osobnosti bolo vyšetrovanie i súdy skoro živelné a veľmi surové, v období kultúrnej revolúcie bolo premyslenejšie a menej surové ale rafinovanejšie. Vyšetrovatelia boli lepšie oboznámení s problematikou procesov a aj na vyššej odbornej úrovni. Vytvárali z farárov skupiny, aby súd mal väčší efekt. Pravda tieto skupiny boli umelo vykonštruované. Napríklad: Z gratulácie pri Čobrďovej sedemdesiatke 20.7.1950 urobili mikulášsku poradu s protištátnym zameraním. Do tejto "porady" zahrnuli aj takých farárov, ktorí v L. Mikuláši v tom čase ani neboli /Madarás, Víšner/.

Tak rok 1962 priniesie veľa procesov: 22.5.1962 - Kasanický, Velebný, Antal, Paulov. Posledne uvádzaný bol potom vymatý z tejto skupiny a súdený osobitne. 09.-14.7.1962 skupina Jozef Juráš, Ján Agnet, Dr. Ladislav Jurňovič a Július Madarás. - 18.7.1962 Dr.Vl. P. Čobrda, Feodor Kupelšt, Juraj Struhárik, Ladovít Vajdička, Otto Víšner, Marina Bancíkova. I tejto skupiny nakoniec žalobu proti Dr. Čobřovi stiahli, atď.

V týchto procesoch bolo veľa Pilátov, ktorí videli nevinu súdnych, ale nemali dosť odvahy a morálnej sily zostať sa pravdy a nevinu. Radšej si umývali ruky. Iní sa dívali na trpiacich ako diváci na divadlo alebo športové podujatie. Bolo mnoho tých, čo volali "Umríšuj!" a súdili slepo a bezohľadne. Boli takí, ktorí súdili prv než sudcovia, súdili so sudcami, ba ešte aj po odsúdení sudcami. Ale väčša Bohu, boli aj takí, čo v modlitbách prosili Pána, aby dal súdeným Ducha svätého, aby ich viera a dôvera v Boha aj v týchto skúškach rástla, aby ich svedectvo bolo úprimné, verné, mocné, pevné založené na nádeji v živom Bohu, pôsobivé, aby posilnilo spolutrpiacich a spoluveriacich, aby mali dostatok telesnej a duševnej sily prekonať tento kríž, obstáť na skúške a vrátiť sa verní k svojim rodinám a svojim zborom. Aj ich mená sú v knihe života. O nich hovorí Pán: "Tie vy ste si ma vyvolili, ale ja som si vyvolil vás, aby ste šli a prinášali ovocie a vaše ovocie aby zostávalo." /Ján 15, 16/.

Väčšmi ako tí, čo boli vo väzeniach, boli zastrašení tí, čo boli vonku. Vo väzení bola situácia veľmi prehľadná. Väzni vedeli, kto je kto. Tí vonku nevedeli, kto je kto. Deformácia života šla tak ďaleko, že sa ľudia jeden druhého báli, nedôverovali si a trápili sa. Toto trápanie nebolo len u príslušníkov cirkvi ale u všetkých ľudí.

Preto muselo prísť čosi nečakané. A prišlo.

Prišiel rok 1968

Kult osobnosti a kultúrna revolúcia hlboko zasiahli celú Československú republiku i vládnu stranu. V ústrednom výbore KSČ vzniklo obranné hnutie, ktorému sa protiví hrubosť revolúcie, a hlásá socializmus s ľudskou tvárou. Príde nový generálny tajomník KSČ Alexander Dubček a s ním členovia ÚV KSČ i radoví členovia strany vari na 99 % reformujú socializmus. Vo všetkom občianstve je veľké nadšenie. Rodí sa nový život.

Aj v cirkvi sa prebúdzajú nové sily. Vedenie cirkvi vidí, že staré časy sa pomiauli, treba sa prispôsobiť novým. Vydáva "Vyhlásenie generálnej rady Slovenskej ev. a. v. cirkvi v ČSSR, ÚSEKU a SBBF", v ktorom víta nové časy a žiada určité zmeny v pomere cirkvi a štátu. Omnoho konkrétnejšie sú požiadavky v seniorátoch. Novohradský seniorát na svojej konferencii 27.3.1968 v Lučenci vydáva "OHLAS", v ktorom sa okrem iného hovorí:

"... žiadame:

1. Slobodu pre vlastných nevinne odsúdených kňazov a ich ustanovenie do kňazskej služby aj s tými, ktorí sú už na slobode. Rehabilitovať všetkých inak postihnutých kňazov, teologických profesorov, poslucháčov a absolventov teológie.
2. Novelizáciu zákona o hospodárstve zabezpečení cirkvi č. 218/1949 Zb, aby jeho ustanovenia ako aj ustanovenia vládneho nariadenia č. 221/1949 neboli aplikované proti cirkvi, nakoľko tento zákon bol vydaný v revolučných rokoch, je prekonaný, poskytuje možnosť zneužitia moci, napr. cirkevnými tajomníkmi, ako sa to stalo v mnohých prípadoch;
3. Rešpektovať osobné právo v zmysle Ústavy ČSSR čl. 32, aby sa každý mohol hlásiť k cirkvi bez osobnej újmaj a diskriminácie, aby veriaci nielen podľa litery zákona ale v skutočnosti boli rovnoprávnymi občania štátu.
- ...4. Právo zhromažďovania, slobodu tlače a prejavu bez cenzúry.
5. Vydávať bohoslužobné knihy, náboženské učebnice a ostatnú náboženskú literatúru v potrebnom rozsahu s neobmedzovaným pôsobením Transscia.
6. Vysloviť poľutovanie nad tým, že predsedníctvo Generálnej cirkvi a celá Generálna rada rozhodne neváhala ústavné práva našej cirkvi, nepredkladali gravaminá a nedožadovali sa nápravy krivd a bezprávia a naďovšetko sa nezastávali nevinne stíhaných. Pričom aj my sa priznávame k svojej podiele na opatrníctve a ustrašenej práci v cirkevnej práci.
7. Zvolanie všetkých kňazov Slovenskej ev. a. v. cirkvi v čo najkratšom čase na spoločné stretnutie a vypracovanie smeru pre budúcu našu prácu a správu cirkvi.

Veríme, že staré neprávosti pominú, krivdy sa budú naprávať a nový život našej vlasti bude sa utvárať nie v duchu nenávisť, odplaty a pomsty, ale v duchu lásky, odpúšťania, trpezlivosti a usilovnej, svedomitej práce pre spoločné blaho všetkých obyvateľov našej krásnej vlasti v súžime pokoja doma i vo svete.

Dané v Lučenci 27. marca 1968.

Nasledujú podpisy všetkých prítomných /25/.

Podobné ohlasy sa robili v Monte, na Myjave, v Šariši atď. Začína sa obrodné hnutie v Slovenskej ev. a. v. cirkvi vo všetkých seniorátoch. "Vlasteneckí" kňazi sú bezradní. Veľká väčšina ostatných sa domáha činov. Do čela obrodného hnutia sa postavila Pavel Eronec, Dr. Július Cibulka, Matej Tasler. Zvolajú poradu v Taslerovej chate na Čertovici na 17.4.1968. Bude sa 15 farárov, zástupcov seniorátov. Ujavnú, že treba zvolať konferenciu všetkých ev. a. v. kňazov do Turč. Teplíc na 2. a 3.5.1968, zostavili zhruba program konferencie, v závere ktorej majú byť vyzvaní všetci predstavitelia cirkvi na všetkých stupňoch, aby sa vzdali svojich hodností s možnosťou byť znovu volení. Porada vypracovala i požiadavky ďalšie.

Pretože zákon 218/1949 platil, bolo treba zabezpečiť legalnosť konferencie ako u štátnych úradov tak aj na ČSÚ a ÚSEKu.

Táto prácu s veľkým úsilím pri prekonávaní nepredvídaných ťažkostí vnorne vykonali Dr. Cibulka. Z tejto konferencie malo vedenie cirkvi veľký strach. Vedeli totiž, že na konferencii budú žiadať abdikáciu celého vedenia, preto sa zaistovalo u svojich stúpencov - farárov a poverilo ich paralyzujúcimi diskusijnými príspevkami. Najviac pri výzve na abdikáciu vykonali Liak, gen. dozorca.

Konferencia sa začala. Viedol ju predseda ad hoc Flavec. Ešte pred jeho vyvolením zaspevali "Sláva buď Tobe, Bože náš..." a Kaduba prečítal Žalm 130 a Rim. 12,9-21.

Gen. dozorca Liak mal hovoriť o "Vyhlásení" z 27.3.1968, ale vlastne obhajoval staré vedenie cirkvi, poučoval Prípravný výbor z Čertovice, že ľudia nie sú cirkvi a nemôžu žiadať abdikáciu biskupov, lebo tých volili zbory. Ak sa previnili, nato je generálny súd, keď o to požiada gen.konvent. V zásade súhlasil s položením otázky dôvery. Nabádal k zhovievavosti, odpúšťaniu ale i k pokániu.

Dr. J. Cibulka hovoril, ako si predtým uje obroda cirkvi. Jeho prejav bol prijatý s náležitým ohlasom a povzbudil poslucháčov k zodpovednému postaveniu konferencie i celej obrody.

P. Valáček: Obróda v občianskom živote ako sväzok pre nás. Jeho prejav vyvolal prudkú diskusiu, pretože použil výraz "jarný odstreľ", čo diskutéri-obhájcovia deformátorov zneužili. Žiadali okamžitú vinníkov deformácií, odstrániť ich a dať do života cirkvi nových pracovníkov.

Potom boli misijné služby Božie, kázal Br. Ľubor Vyzneli bosť mládeže. Po večeri pokračovala konferencia.

Víšner: Postihnutí ľudia deformáciami v cirkvi. Prerailoval gonšáckosť farárov, či to robili so strachom, či tážby po kariére, ďalej prisvojenie si cirkevných funkcií nemorálnymi prostriedkami, prijímanie cirkevných funkcií od politickej vrchnosti, čím sa jej stali zaviazaní: na stretnutiach farárov bývalo málo duchovného, teologického. Kázatelia sa dopúšťali mystifikácie slova Božieho, napr.: Tridsaťnásť je vrchol kresťanskej lásky. Stratili biblické mieračlo svojich rečí. Cituje z rozsudku, že "bol odsúdený za všestranné ovplyvňovanie veriacich vo všetkých oblastiach ich života vo smere boja protikomunistickej výchove, najmä ateistickej propagandy s osobitným zameraním na mládež". Postihnutí farári si klonili len svoje povinnosti, cítili zodpovednosť stráženého Rádu Božieho pred Bohom. ÚSEKoví činovníci triedili farárov na pokrokových, nerozhodných a reakcionárskych. Gen. biskup sa nezaujímal o to, čo sa vlastne dopustili farári väznení a súdení. Niektorí farári i sám Chabada boli členmi KOS, kým ich strana nevyhodila. Úradná cirkev sa vzdala súdeľých farárov a na seniorálnych konferenciách ich sama odsudzovala, patrili k vierovyznaniu, ale vieru nevyznávali..

Víšnerov prejav zanechal hlboký, príjemný otrasný dojem, ktorý potom doplnili dojímavé svedectvá väznených bratov Br. L. Jurkeviča a P. Uhorskaja.

Na druhý deň hovoril gen. biskup Chabada. Vyhovárať sa na ťažkosti, v akých musel pracovať, i na zákon 218/1949 /1/, na cenzúru, obmedzovanie edičnej činnosti, obmedzovanie náboru študentov na bohosloveckú fakultu.

Na tieto výhovorky povedal J. Hronec: "Či br. generálny biskup nesúhlasil s návrhom zákona o hosp. zabezpečení cirkvi... a či nebol za to čestným hosťom parlamentu, keď návrh uzákonovali?"

A či nedostal vysoké štátne vyznamenanie za "budovanie socializmu" týmito nezákonnosťami? - Potom jeho bôl a nárek je naozaj na porušovanie."

Po Chabádovi hovorili mnohí. Jedni za obrodu, druhí za zachovanie statu quo /Midiak/. Jaroslav Moncoň hovoril o deformácii učenia o zásluhách, o falzifikácii Bucha Kristovho. Novyvážené stanovisko zaujal Jozef Kmeť. Stanovisko obredného hnutia bránil a ujasňoval Dr. Cibulka i Valášek. Staron hovoril o biľagovaní postihnutých farárov a vysmievaní pokrockovými knazmi a diskriminovaní vedením cirkvi. Biada rehabilitovať nie len osoby ale aj senioráty, zväz mládeže. Belo Adamovič hovoril o deformácii cirkevnej ústavy. Vidí ju v odvolávaní farárov z cirkevných zbórov, v dosadzovaní farárov do cirkevných zbórov, v dosadzovaní seniorov, biskupov i dosarcov, v dávani duchovných piecni na index, v diktátorskom riadení cirkvi, v kumulácii funkcií. Východiskový bod deformácie boli bojnice a potom komárno, diskreditovaní by mali odísť.

Gen. tajomník Barthe bránil ÚSEK a vedenie cirkvi. Rudolf Košťál hovoril o potrebe nehľadieť len do minulosti ale hlavne do budúcnosti. Treba si uvedomiť, že máme pokračovať v línii pracovitosti, vzdelanosti, vytrvalosti, vyhľadávani práce v rozličných kultúrnych odboroch, v starostlivosti o slovenských evanjelikov v zahraničí a pod. V tom smere hovoril i Matej Tasler, aby sa z Transscia utvoril Ústav slovenskej evanjelickej kultúry podľa bohatej škály nájmov a schopností farárov. Volal farárov do práce: "Nepodnikame zlaté križe ani zlaté dukáty, ale zlatú prácu", a hneď rozšáľval prihlášky do práce.

Vo vzduchu visela otázka vyslovení dôvery či nedôvery biskupom. Bol z toho zhon. Nakoniec sa o dôvere nehlasovalo. Dr. J. Michalko prečítal uznesenie redakčnej komisie. Bolo prijaté ako aj Resolúcia. Bol vyvolený aj prípravný výbor ÚED-u - Zariadenia evanjelickej duchovnej.

"Výňatok z resolúcie ..." podľa možnosti čím skôr realizovať západné požiadavky "Vyhlásenia", denskr. tichým spôsobom dohodnúť a upraviť pomer medzi cirkvou a štátom, spraviť ustanovení cirkevných tajomníkov na všetkých stupňoch št. správy a preveriť ich činnosť, rehabilitovať nezákonne odsúdených a aj inak postihnutých; dať cirkvi slobodu pre vykonávanie duchovno náboženskej a bôhoslužobnej činnosti v chráme i mimo chrámu; umožniť cirkvi v rovnoprávnom a ušľachtilom súťažení vykonávať kultúrnu i vedeckú činnosť, mať vydavateľstvá i časopisy..., umožniť organizovať Zväz ev. mládeže a Slov. evanjelickú jednotu; poskytnúť pracovníkom cirkvi tie isté práva a možnosti uplatniť sa vo verejnom a občianskom živote ako ostatným občanom; zaručiť cirkvi a jej pracovníkom také isté práva ako iným občanom, vyjadrovať sa slobodne ku všetkým vážnym problémom života a tým zabezpečiť občiansku kritiku a rovnováhu; zabezpečiť cirkvi a jej pracovníkom tie isté práva ako iným občanom pri nadväzovaní kontaktov so zahraničnými cirkevnými organizáciami a pracovníkmi v rámci cirkevnej a všeľudskej spolupráce."

Z množstva diskuzných príspevkov ešte jeden: Ján Baďinka: "... v rokoch 1945-47 repatriovalo z Mačarska, Juhoslávie, Rumunska, Bulharska a Ukrajiny asi 100.000 veriacich s 12 duchovnými a seniorom a r. 1946 utvorili seniorát na južnom Slovensku. Biada, aby prisídlencom bola daná k dispozícii suma peňazí, čo sa zosbierali v akcii: "Cirkev navráte rým bratom" na stavbu kostolov v prisídleneckých zbóroch. /Boji postavené len dva: v Nevsedoch a Seanci. /Vyslovuje želanie mať rubriku Evanjelického hlásniika v Sv. posle, ďalej pokračovať v ich zbóroch Transscius

a aby ich presídlení farári mohli navštevovať.

Konferencia sa skončila v pokoji modlitbou a druhým veršom sv. hymny. Treba povedať, že nepriniesla uspokojenie tým, čo ju pripravovali. Spokojnejšie bolo vedenie cirkvi so svojimi prívrženými, aj keď prešli veľkým strachom. Treba povedať, že by bolo vidieť aj dnes viac výsledkov tejto konferencie, keby nebol prišiel 21. august 1968: obsadenie Československa sovietskou armádou a spojencov. Tým demokratizácia v Československu prestala a tak aj obrodné hnutie v cirkvi. Biskup Chabada sa prestal žalovať na chorobu, hoci naozaj bol veľmi chorý, úradoval po starom štyle. Prípravný výbor EBD-u sa síce zišiel niekoľkokrát, ale s nulovým efektom. EBD nebol nikdy schválený. Prípravný výbor podal Memorandum generálnej rade prostredníctvom svojich zástupcov delegovaných do gen.rady Dr.Cibulku, Šimeka a Dr.Gábriša. Do redakcie Sv. posla sa dostal Vl.Kubovčák a do redakcie Cirk. listov R.Košťal ako káštarcovia obrodného hnutia, ale to bolo všetko. Tlačový tajomník Ján Juráš ostal naďalej.

Otázku biskupa sv. rozriešil sám Boh. Dr.Katlovský konreľ. hneď po konferencii, Katina po autohavárii r. 1969 a Chabada r. 1970. V Západnom dištrikte sa podarilo presadiť Rudolfa Košťala, úspech obrody, vo Východnom dištrikte sa neodarilo presadiť kandidátov obrody, ale všetci boli veľmi spokojní s voľbou Júliusa Filu. To boli voľby podľa ústavy. Tretia voľba bola zase nadiktovaná zhora a generálnym biskupom sa stal Dr.Ján Michalko, a počínal si celkom ako monarcha. Prebiehame však ešte jednu veľkú konferenciu.

Stretnutie postihnutých bratov s vedením cirkvi vo Zvolene
11. februára 1969.

"História postihnutých je časťou, a to nie bezvýznamnou, histórie cirkvi našej posledných rokov", pripomína v liste gen. tajomníkovi Bartheovi S.Vízner; urgujúc zvelenie postihnutých na stretnutie s vedením cirkvi, ako bolo požadované už v Turč.Teličoch. Po viacerých listoch Vízner, Uhorskaí, Havlík, Dr.Cibulka a Jozef Juráš 4.1.1969 dojednávajú na GÚ takto /podľa zápisnice/: Stretnutie otvoril br.gen.biskup Dr.Ján Chabada. Za postihnutých predniesol body prejednávania br.P.Uhorskaí a všetci prítomní sa dohodli na nasledovnom:

1. Čas a miesto stretnutia predstavenstva cirkvi s postihnutými farármi sa určuje 31.1.1969 vo Zvolene v cir.zborovej sieni o 9.00 h.
2. GÚ pozve na stretnutie pozvánkou všetkých bratov a sestry, ktorí boli väznení a zbavení súhlasu k učinkovaniu.
3. GÚ pošle priložený dotazník s každou pozvánkou.
4. Prítomní sa dohodli na vedení stretnutia v paritnom zastúpení: Dr.Chabada-Uhorskaí, Liak-Juráš, Maško-Madarás, Ištók-Vízner.
5. Dlhák, Veselý, Dr.Gábriš, Sulenár, - zapisovatelia
6. Pri jednaní na stretnutí budú po každom bode uzávery zápisnične fixované.
7. Program stretnutia je k tejto zápisnici pripojený. Jednanie prebiehalo v duchu vzájomného pochopenia.

B.a.h.

Za ge.cirkv:
Andrej Liak
Dr.Ján Chabada
Ö.Lad.Bartho

Za postihnutých:
Pavel Uhorskaí
Otto Vízner, Št.Havlík
Dr.Cibulka, Joz.Juráš

Generálna rada vzala na vedomie rozhodovacie predsedníctva s postihnutými, ale rozhodla, že majú byť dva stretnutia: osobitne s väznenými, osobitne s postihnutými. Zástupcovia postihnutých na ďalšom stretnutí 29.1.1969 trvali na jednom stretnutí spoločnom a gen. rada súhlasila. Nakoniec gen. dozorca Šiak je 31.1.1969 viazaný povinnosťami v HZ, stretnutie sa uskutočnilo 11.2.1969.

Stretnutie sa začalo a viedlo podľa programu vecne a na úrovni. Úvodná pobežnosť vykonal br. Dr. L. Jurkovič. Vyjadril br. gen. biskup Dr. Chabada: Stretnutie bolo potrebné. V práci sa všeličo nepodarilo pre prekážky. Predsedajúci br. P. Uhorskai: Východiskovým bodom je panujúca nešťvera. Cieľ stretnutia: odstrániť túto nešťveru.

Dr. Cibulka: Podstata deformácií a kľadáiska cirkevného práva a mravného. Deformácie spôsobovali s ňou výkladu zákona mimo cirkvi i v cirkvi. "Nemôžeme urobiť božiu záležitosť, čo sa stalo a nechať veci bežať s bremenom dôsledkov, ba trvania deformácií, tým by sme sa priznali k bezmocnosti alebo nezáujmu o stav, zdravie a prácu a budúcnosť našej cirkvi a deformáciám by sa dostalo schválenia a pozhovania. Za toto by nás budúcnosť tiež odsúdila, ako odsúdi deformácie a deformátorov."

Vizner: Podstata deformácií v cirkvi teologicko-duchovného rázu. Deformácie zahŕňajú do troch skupín: 1. Porušené bolo poňatie cirkvi a jej úradu. Nie služba, ale panovanie v cirkvi, manipulovanie s ňou. Dnešná cirkevná reprezentácia sa pri nástupe obklopila na všetkých stupňoch svojimi ľudmi, aby si zaistila panovanie. Aj teraz ešte preháňa pri odstraňovaní krivd. Náprava sa ani nezačala. 2. Koncepcia "teologie tvárou k životu", čiže prispôbovanie sa k panujúcej ideológii. Nižila sa úroveň kázní. Časopisy si vyhradili len pre seba. 3. Vedenie cirkvi sa neobvážilo poukazať na deformácie v občianskom živote. Nezáujem sa neraz slovom Božím prekrývali.

Uhorskai: Občianska rehabilitácia. Je našou povinnosťou očistiť sa. Zákon č. 62/68 nám k tomu dáva možnosť.

Agnat: Rehabilitácia v cirkvi. - Kde sa diali deformácie, tam treba vykonať i rehabilitácie.

Dr. Ormiz: Vidí deformácie v nerešpektovaní zákona zo strany štátu, na druhej strane nevyužívanie zákona na hájenie našich záujmov. Pri úsilí našej cirkvi proti návrhu zákona 210/49 spomenul ako nás slovenských evanjelikov česko-bratská cirkev zradila napriek dohovoru na porade v Miline /1949/. Deformácia znamená robiť, na čo nemá právo.

Dr. Ing. Peter Baško odmieta obvinenie Šiaka, že staré vedenie nepriravilo cirkvi na socializmus. /Mali sme sa už vtedy prispôbiť?/

Dr. Ján Michalík: O fakulte. Obviňuje všetkých a na všetky strany, aby ukázal, že fakulta robila všetko dobre, aj keď vyhodila študentov Veselého a Oravca.

Ján Trebuľa: Obroda cirkvi: - Za obrodu sa všetci postihnutí angažovali a angažujú. To je postulát Ducha svätého.

Štefan Dlhán: Pomer postihnutých k cirkvi. - Cirkev bola postihnutým matkou, prítomnosťou Boha samého.

Darina Bancíková: Obviňuje Chabada a Šiaka ako si počínali pri zastrešovaní Čobru, vyhrážaní Šešelovi, ako sľubovali, čo nikdy nesplnili - vybeviť amnestiu pre zavretých.

Na tomto stretnutí prečítal G. Vizner prehlásenie zostavené redakčnou komisiou. Charakterizuje pomer postihnutých k Ježišovi

k cirkvi, k sborom, k rodinám, k utrpeniu, k práci, k deformáciám i k obrode.

Podľa uzáverov tejto porady, gen.biskupský úrad oznámil všetkým farským úradom, že sa pri gen.rade vytvoril poradný zbor právnikov, ktorému majú jednotlivé sbory i inštitúcie poslať žiadosti o rehabilitáciu v cirkvi, resp. svoje návrhy na odstránenie deformácií.

Zo stretnutia boli delegovaní bratia: Dr.Cibulka, Juráš, Uhorskai a Vízner do generálnej rady, ktorých gen. rada kooptuje za svojich členov. Títo aj boli niekoľko krát v gen. rade. Predložili 40 bodov - návrhov na riešenie a postupné odstránenie deformácií. Generálna rada ich v prítomnosti aj prejednála, sľúbila zápisnične, že ich realizuje, ale nere realizovala. Prečo? - V apríli sa skonsolidovali penery v strane a vláde. Konsolidácia znamenala pre naše cirkevné vedenie návrat k deformačným spôsobom. Delegátov prestali považovať do gen. rady.

Po stretnutí bezprostredne panovalo veľké uspokojenie až uveľičenie. Stretnutie dávalo perspektívu nápravy. Sú z neho magnetofónové záznamy. Sú z neho hodnotovné zápisnice, ktoré však neboli doručené po podpísaní vedením cirkvi na určené miesta, ale kdesi na GBÚ zviazali. GBÚ pŕnuli i dotazníky postihnutých, ale nič neurobil, nerehabilitoval, počuálne nepripustil rehabilitáciu postihnutých.

Tak sa skončilo obrodné hnutie v Slovenskej evanjelickej cirkvi v ČSSR. Dr.Cibulku, Taslera, Krocica i mnohých iných si už Pán povolal do večnej slávy, niekoľkí účastníci ešte žijú a vysnávajú vieru v Spasiteľa sveta a vyávajú svedectvo: "Ještě čas nenastává k vítězství Slonu."

Posledné roky osemdesiate

Cirkev žije nie náslakou ľudí, ale z milosti Božej. Je iba tam, kde ja Kristus, ktorý nás zmieril s Otcem. Na tú pravdu nás upozorňujú mnohé cirkevné fakty. Oslávili sme 900. výročie narodenia Dr.Martina Luthera /1909/. Pripomenuli sme si 350. výročie vydania Tranovského "Cithary sanctorum" - nášho Transscia, skromne síce, ale predsa /1936/. Pripomíname si storočnicu Cirkevných listov. Čo si budú pripomínať budúce generácie z našej doby? - Deformácie i obrodné hnutie. Postavy i postavičky ľudí. Ale hlavne nech si zachovávajú vieru a pripomínajú si: BOH MILUJE SVET.

Použitá literatúra:

- Ako to bolo
- Cirkev v útlaku. Dokumenty
- Kronika obrodného hnutia
- Klanný úsvit

Zápisnice z konferencie v T.Tepliciach a vo Zvolene

Denná tlač

Cirkevná tlač

Poznámka :

Juraj Luterský

Mená niektorých osôb a ďalšie podrobnosti sa v článku neuvádzajú zámerne, lebo mnohé zainteresované osoby ešte žijú.

LÁSKA VŠETKO PREMÁHA

O pražskom biskupovi Podlahovi napísali knižku s názvom Svätečný človek. Sviatky sú zriedkavé dni v kalendári. Sviatoční ľudia sú výnimočné postavy medzi ľuďmi svojho veku. Ale pravé veľkosť zostáva sviatočnou aj po rokoch. Také sú sviatky našich svätcov.

Môžeme zaradiť osobnosť Dr. Karola Kmetku, nitrianskeho arcibiskupa, medzi sviatočné postavy v našom národe, v Cirkvi ?

Nie len môžeme, ale musíme. Spáchali by sme hriech proti dejinám slovenského národa a proti dejinám Cirkvi na Slovensku, keby sme nechali padnúť do zabudnutia slovenskú osobnosť, ovenčenú hodnosťou arcibiskupa po svätom Metodovi.

Presné a potrebné dáta o živote a diele arcibiskupa Kmetku sú zachytené v knižke "J. E. Dr. Karol Kmetko 25 rokov biskupom v Nitre." Zborník zredigoval doc. Dr. Vojtech Bucko. Vytlačil SSV v Trnave. - Obrazom duše arcibiskupa Dr. Kmetku sú tzv. Litterae circulares od roku 1921 do roku 1948. Vydával ich Biskupský úrad v Nitre.

Tento môj príspevok neslobodno brať ako históriu, to sú moje reminiscencie, ktorým chýba presný časový sled, na to už nestačí moja pamäť. Biskupský archív vie viac a presne.

Prvé moje stretnutie s pánom biskupom Dr. Kmetkom bolo 9. apríla 1921, keď ma v mojom rodiisku birmoval. Vtedy som ani snívať nemohol, že raz budem s ním za stolom sedávať ako člen jeho domácnosti.

Roku 1925 hlásil som sa do Malého seminára v Nitre za klerika. Priviedli ma na hrad do veľkej prijímacej siene a postavili pred pána biskupa. Niečo som prečítal a preložil z latinčiny a predniesol úryvok z nejakej básne. To bola iba kontrola, či mám správnu výslovnosť. Prijali ma a pán biskup sa ma opýtal, či mesačný poplatok Kčs 50.- bude rodičom veľa. Usmial som sa, veď môj otec bol bohatý gazda.

Cez gymnaziálne roky pán biskup často chodieval do Malého seminára. Prichádzal cez študijný čas, aby nás našiel doma. Všetci sme povstali a čakali, čo sa nás bude pýtať pán biskup. Vždy prichádzal s nejakou otázkou, aby nás nútil rozmýšľať. Pýtal sa napr., na aký úmysel sa modlievame. Každý povedal svoje: zväčša za zdravie, za úspech v štúdiu, za rodičov. Veľmi pochválil teraz už nebohého F. Mateja Marku, ktorý naznačil, že mu ide o rehoľné povolanie. Aj sa stal jezuitom a rektorom teologického štúdia jezuitov v Banskej Bystrici.

Typickou pózou pri týchto návštevách bolo, že si stal doprostred študentskeho stola /volali sme to múzeum/ a točil palicou /čaganom/.

Pán biskup občas si volal k sebe na hrad niektorých klerikov. Chcel ich lepšie poznať. Raz nám poslal ružence, inokedy knihy. Ešte z tej doby mám Szuszayho Apologetiku aj Spirágov Velký katechizmus. Sú to pre knaza knihy na celý život. Vedel, čo budeme potrebovať. Raz ma volal, aby som mu vysvetlil, čo znamená moja poznámka v informáciách o istom klerikovi, ktorý často používal maštalný slovník. Chcel počuť, aké sú to výrazy. Zrejme to nebral na veľkú váhu, lebo toho klerika poslal študovať teológiu do Ríma.

Do Veľkého seminára chodieval ešte častejšie ako do Malého. Vždy prichádzal na semestrálne skúšky, pri ktorých i sám dával otázky. V advente o pôste bývali cvičné kázne. Vždy prichádzal do jedálne a počúval spolu s predstavenými seminára. Po kázni bola kritika a jeho pastoračné pokyny.

Pri teologickom štúdiu bol aj literárno-vedecký krúžok. Bola to praktická vec, - učili sme sa samostatnému vystupovaniu a objavovali sa tam i literárne talenty. - Krúžok príležitostne poriadal akadémiu. Pán biskup vždy prišiel. Pre teológov mal vždy čas. - Občas poriadal tombolu. Nakúpil kníh, bižutérie. My sme išli jeden za druhým vybrať si, čo kto chcel. Raz do posledku zostával malý balíček, nikto ho nebral. A tam bol zlatý dukát. Chcel nám dať na vedomie, že nie je najcennejšie to, čo je najväčšie. Ale on z toho poznával charakter toho-ktorého teológa. - Občas prekvapil niektorého mimoriadnou pozornosťou. Tak som dostal ruženec z cudziň. Dlhé roky som si ho opatroval ako vzácnosť.

Zakončenie seminárskeho života vyvrcholilo kňazskou vysviackou. Po vysviacke boli sme hosťami na obede u pána biskupa spolu s predstavenými seminára. Tam sme dostali pod tanier obálku s dišpozíciou, kam máme nastúpiť za kapláncov. Bolo z toho pravdaže veľké vzrušenie ja pre pána biskupa nevinná zábava, lebo každému novokňazovi vedel niečo povedať o jeho pôsobisku i o princípálovi, ku ktorému pôjde.

V rokoch 1934-35 bol som kaplánom v Žiline. Pán protonotář Tomáš Ružička rád spomínal zašlé časy poprevratové. Spomenul aj to, ako pri nejakom rozhodovaní s poprevratovými rozhodujúcimi činiteľmi katolíckymi vybrali kandidátov na biskupský stolec, takých, čo sa osvedčili ako predprevatoví Slováci a mali teologický rozhľad. Tak sa stal biskupom Dr. Kmečko, poslanec Revolučného národného zhromaždenia v Prahe. Zastavil sa na fare v Žiline a pán farár Ružička si všimol červenú dependenciu u Dr. Kmečku. Pýtal sa: Už to prišlo? Kmečko odpovedal: Už. - Tým sa skončila reč o jeho menovaní za biskupa.

Môj žilinský šéf, pán protonotář Ružička dostal od pána biskupa list, či by som bol súci do auly /na Biskupský úrad/. Odpovedal: Carusso nie je, ale pracovať vie. Tak som sa stal archivárom Biskupského úradu v Nitre. Býval som na Hrade i stravoval. Pri obede a večeri sme rozprávali nemecky, aby sme sa zdokonalili v reči.

Po večeri sme hrali asi štvrt hodinu gulečník, potom sme počúvali správy a išli spať.- Pri stole na obed e pri večeri preberali sa udalosti v kancelárii, v biskupstve, vo svete.

Občas sa zaozprával aj o svojich kaplánových rokoch. S priateľmi rád zabehol do Budapešti /tam študoval teológiu na univerzite/, keď tam bol nejaký významný futbal. Keď však sme ty mladí chceli niekde zabehnúť na návštevu, to nemal rád: nato vraj, však doma je najlepšie.

S úctou spomínal na námahy pastoračných kňazov, zvlášť v zimnom období, keď v studenom kostole dlhé hodiny svedčovali. Bládel nám na srdce, aby sme boli voči nim uznanliví, kedy azda včas nepodali nejakú písomnú reláciu. Kňaz má rôzne starosti s farou, kostolom, školou, - príde domov uzimný, unavený, nie je disponovaný hneď písomnosti vybavovať. S úsmevom spomínal na niektorých farárov, ktorí radšej prišli na Ordinariát osobne, ako by mali niečo napísať.-

Pri birmovke v Turzovke sme našli nehodu: v noci sa pod ním zlomila posteľ. Bola z toho trochu napnutá situácia, ale zato pána farára Točíka vymenoval za dekana, lebo to bol veľmi zaslúžilý kysucký kňaz.- Zo svojich kaplánových čias spomínal na Kysucké Nové Mesto. Jeho farárom bol pánsky človek, nie slovenského čítania. Pán kaplán Kmetko bol od rána v škole na filipálkach. Keď prišiel domov, vítali ho domáci: Od rána tu chudera žena čaká na Vás, aby ste jej išli muža zapatriť. A pán dekan bol doma. Pán biskup tým chcel len poukázať na nesociálne správanie voči našim Kysučanom.

Keď sa stal farárom v Tepličke r/Váhom, hlavný slúžny v Žiline dal ho ako nebezpečného pánslava sledovať. Ale tí, ktorí to mali robiť, upozornili pána farára, aký príkaz dostali.

Po prevrate delegovali ho ako farára v Tepličke za poslanca do revolučného národného zhromaždenia v Prahe. Tak sa dostal do styku s českými katolíckimi politikmi. Prívržencom spolupráce s českými katolíckimi v rámci prvej CSR zostal až do rozpadu republiky. Preto mu aj ťažké padlo, keď ako biskup musel proti českým politikom brániť práva slovenských katolíkov. - Keď Dr. Eduard Beneš sa stal prezidentom a navštívil Nitru, prišiel aj na Hrad. Tam pred vstupom do katedrály ho pán biskup privítal.

Meno pána biskupa Kmetku sa mnohokrát spomína nesprávne v súvisi s "mičurátstvom". Slovenskí a českí ľudoví poslanci tvorili v parlamente jeden celok pod menom Československé ľudová strana. Slovenskí ľudáci však nenachádzali dost porozumenia a opory u predsedu českej časti ľudovej strany, u preláta Jána Šrámka. Nastalo roztrhnutie: na Slovensku sa utvorila Hlinkova slovenská ľudová strana. S týmto roztrhnutím pán biskup nesúhlasil a zostal prívržencom spolupráce s českými katolíckimi až do konca prvej republiky. Šrámek založil svoju stranu na Slovensku pod menom a vedením Dr. M. Mičuru. Tým boli slovenskí katolíci oslabení a zostalo

to škvrnou na slovenskej kresťanskej politike. Exponenti tejto frakcie boli kanonici Andrej Cvinček a Dr. Michal Beňo, osobitní priatelia pána biskupa ešte z dôb predprevratových. Dr. Beňo bol jeho krajanom. Títo dvaja presadili niektoré personálne dispozície, ale pán biskup nikdy nechal súhlas s menovaním, ktoré by bolo na škodu Cirkvi. S politikou Dr. Mičuru nemal nič spoločné, hoci Mičura bol občas hosťom pána biskupa. Pána biskupa veľmi bolelo, keď Dr. Mičuru dali odviezť do Sovietskeho zväzu, kde vo väzení zomrel. Tak mi to rozprával Dr. Martin Sokol, ktorý bol zavretý v susednej cele pri Mičurovi a od dozorcov sa dozvedel, že s Mičurou je to zdravotne zle. Mičura bol diabetik.

V personálnych záležitostiach hľadel vždy len na dobro Cirkvi a diecézy. Keď zaujal biskupský stolec, použil služby starých aulikov a poveroval ich dôležitými úlohami a postupne im udeľoval hodnosti a vyznamenania. Na teologickom učilišti nemal profesora na biblické vedy. Nevaňilo mu, že Dr. Francisci je exponovaný senátor maďarskej kresťanskej strany, bol to kanonik, šľachetný kňaz a ako profesor budapeštianskej univerzity bol vynikajúcim biblistom a orientalistom. Pán biskup išiel za ním a prosil ho, aby prevzal úlohu profesora biblíka v Nitre. Ten to ochotne prijal.

Otázka činnosti Dr. Jozefa Tisu nijako nesúvisela s knutím mičurákov. Dr. Tiso dostával sa čoraz silnejšie do prúdu politických zápasov, - a to mu prekážalo vo vykonávaní úloh aulika. Uvoľnili sa Bánovce, dostal ich, hoci iní vynaložili veľké úsilie, aby bánovským farárom sa stal vtedajší bánovský kaplan Rehor Smieško.

V súvisi s odtrhnutím slovenských Ľudákov od Šránkovcov vzniklo ochladnutie priateľstva medzi pánom biskupom a kanonikom Dr. Jozefom Budayom. Buday bol najdôvernejší priateľ pána biskupa od mladých kňazských rokov. Buday bol povädomý predprevratový Slovak a vzorný kňaz. Aj literárne pracoval. Pán biskup jeho prvého vymenoval za kanonika a bol aj vymenovaný profesorom na teologickej fakulte v Bratislave, ale fakulta sa neuviedla do života. Dr. Buday zastával postoj Hlinkov: osamostatniť sa od šránkovcov. To obidvoch šľachetných kňazov a priateľov oddialilo, ale zato pán biskup vymenoval Dr. Budaya za veľpreposta nitrianskej kapituly a Dr. Buday príležitostne v mene kapituly a ústredného kňazstva pozdravoval pána biskupa.

Citove veľmi sa dotkla pána biskupa smrť jeho priateľa žilinského farára, opáta a apoštolského protonotára Tomáša Ružičku. Boli priateľmi od mladých rokov aj ako Slováci predprevratoví. Ťažko padlo pánu biskupovi, keď musel tohto svojho priateľa pochovávať. - Podobne ťažko sa lúčil s P. Jozefom Danielikom, predstaveným lazaristov a milosrdných sestier sv. Vincenta v Ladcoch.

Zvláštne miesto v živote pána biskupa mal nitriansky farár kanonik Michal Boleček. Roku 1925 pritiahol si ho z Kysúc do Nitry. Stal sa spirituálom Malého seminára, riaditeľom učiteľského ústavu, redaktorom Svernosti, diecéznym moderátorom katolíckych mužov, nakoniec nitrianskym farárom a kanonikom. Pán biskup si ho veľmi vážil a často ho kritizoval, ale kritika bola obdivom. Pán biskup videl, že pán kanonik je čenň konštruktívny, všemožne ho podporoval. Bol to kňaz, ktorý vyrástol pod vplyvom pána biskupa. Pán kanonik videl do duše pána biskupa a do života uvádzal to, čo pán biskup mal v srdci.

Pán biskup veľké nádeje staval na nových profesoroch teológie. Skončili štúdiá v cudzine. Boli to knazi skutočne mimoriadne nadaní: Dr. Benúška, Dr. Murín, Dr. Chladný Hancs, Dr. Polakovič, Dr. Janega, Dr. Šafár. Hoci mladí, ale všetci svojím spôsobom už boli osobnosťami. Nerád mal, keď sa niektorí angažovali v politike. Medzi najnadanejších patrili Dr. Chladný. Jeho vedecké práce by boli vyniesli slovenskú teologickú vedu vysoko. Ale keď prísnosť skritizoval prácu Dr. Višňovského Resurrexit, pán biskup proti nemu ostro vystúpil. V jeho kritike videl prerušenú lásku a úctu k staršiemu zaslúžilému profesorovi. A keď pri stole Dr. Benúške ako tajomník biskupský obhajoval postoj Dr. Chladného proti stanovisku pána biskupa, to vyvolalo veľmi trapnú situáciu, ktorej dôsledky zmiernil len zásah pána biskupa Dr. Nécseyho, ktorý bol vtedy generálnym vikárom.

S uznanlivosťou sledoval literárny postup našich nadaných básnikov P.G. Hlbinu, Janka Harantu, Lejzka Furjela. Veľmi si cenil vedecké pokusy Jozefa Hanku. Jeho "Rozumná viera" určila na Slovensku mnoho dobrého. Podporoval aj literárnu históriu Dr. Drozda. Umožnil mu štúdium na pedagogickej fakulte v Bratislave a vymenoval ho za správcu diecéznej knižnice. Tam Dr. Drozd vyhľadával cennosti z našich knazoch minulosti. Pomery do toho všetkého zasiahli nepriaznivo.

Hovorilo sa, že pán biskup sa vedel správne orientovať, keď išlo o výber osôb. Opravdovým požehnaním pre nitriansku diecézu stal sa Jozef Žatko, ktorý skončil štúdiá v Innsbrucku. Stal sa aulistom, vynikal vo všetkých teologických vedách a popri pánu biskupovi Nécseym bol najlepším teológom nášho biskupstva. Pán arcibiskup ho vymenoval za spirituála teológov a tam celé generácie formoval v duchu svätého Ignáca. Robil nepociteľné služby diecéze aj ako kanonik. Pracoval pri cirkevnom súde aj tretej inštancii. Jeho latinskej štylizácii sa nikto nevyrovnal.

Podobnou ozdobou diecézy bol kanonik Štefan Chmela: aulista, biskupský ceremoniár, spirituál klerikov - gymnazistov, profesor a riaditeľ dievčenského gymnázia v Nitre. Bol perlou diecézneho knazstva.

Spomínam to preto, lebo to všetko patrí k osobe pána arcibiskupa Dr. Kmeťku. Poznal svojich klerikov, teológov, kňazov, a preto vedel, koho kde má postaviť, aby sa rozvíjal.

Teraz niečo o náplni jeho biskupskej úlohy. Keď do tlače pripravil knihu o sviatosti birmovania, vtedajší biskupský tajomník Dr. Benuška poznamenal: Čo všetko vie jeden biskup povedať o tejto sviatosti!

A keď hľadíme zo zorného uhla na celé biskupské obdobie Dr. Kmetku s údivom, s otvorenými ústami stojíme a bojíme sa povedať slovo, aby sme nevniešli tien do tej krásy rozvinutej biskupskej činnosti.

Kolégium Nitrianskej sídelnej kapituly privítalo pána biskupa Dr. Kmetku latincami: Vir firmus et sacerdos integer factus est nosse pater, doctor et rector. - Muž pevný v zásadách a kňaz čistého charakteru stal sa naším otcom, učiteľom a správcom. Na čele biskupstva stál 28 rokov a tá doba dokázala pravdivosť citovanej charakteristiky.

Hneď od počiatku iniciatívne myšlienky ukázali veľkosť ducha pána arcibiskupa.

Prvá jeho myšlienka upnula sa na Skalku. Malá i Veľká Skalka bola v rozvalinách. A predsa to bolo sídlo hlavných patrónov nitrianskeho biskupstva. Za pomoci celého Slovenska vybuďoval Malú skalku a odcvzdal ju do správy Otcov redemptoristov. Mal v pláne Skalku urobiť exercičným centrom. Ale upustil od toho, lebo Veľká Skalka by si bola vyšiadala na vtedajšie pomery neúnosné výdavky. Kiež by dal Boh, aby jeho myšlienka našla raz realizátora!

S najväčšou húževnatosťou pustil sa do budovania misijného diela na Slovensku. Rád opakoval mienku ktoréhoi nemeckého biskupa, že peniaze a náklady obetované na misie, prinášajú požehnanie doma. A bolo to tak. Rozvinutá misijná obetavosť v biskupstve a na Slovensku skutočne boli zrejším požehnaním pre duchovný život na Slovensku.

Pán arcibiskup dal do úžitku Verbistom biskupský kaštieľ v Mučeníkoch-Sládečkovciach. Potom pomohol vystaviť ústredný misijný dom v Nitre. S mimoriadnym požehnaním a s obdivuhodnou húževnatosťou najprv v rámci diecéznom a potom celoslovenskom rozvinul záujem o šírenie viery medzi pohanmi. Záborský kláštor prenechal Verbistom a pomohol im tam vybudovať noviciát. Tam rád choďieval, to bolo jeho duševné osvietenie. Zvlášť si vysoko cenil prácu Patra Pohla, vynikaúceho teológa a nadmieru skromného kňaza. Keď mu ho prvý raz predstavili. To je Pater Pohl, - muž skoro do dvoch metrov - pán biskup sa opýtal: a koľký budete celý, keď teraz ste len pol? Podobne s úsmevom bral disciplínu frátrov na Zobore. Keď na bránu zacemental a nebol tam vrátnik, iný fráter nešiel otvoriť, i keď počul zvonit a išiel okolo brány. Keď na to pán arcibiskup poukázal, povedali: u nás má každý svoju prácu. Pán arcibiskup sa na to neurazil, že musel dlhšie pri bráne čakať, usmieval sa, že na poriadok dopláca.

Veľkým prínosom pre rozvinutie misijného diela na Slovensku bolo vydanie dvojjazykového diela "Svetové misie". Táto kniha stala sa učebnicou na teologických vysokých školách.

V každej farnosti bolo založené Dielo šírenia viery, Dielo detinstva Ježišovho, dielo sv. Petra pre výchovu domorodých kňazov. V starostlivosti o výchovu domorodých kňazov sme boli na prvom mieste na svete. Slovensko udržovalo tri misijné veľké semináre. Misijní dobrodinci buď dali narez požadovanú sumu a z jej úrokov študovali misijní teológovia, - alebo každoročne prispievali sumou Kčs 1500- Misijní dobrodinci dostali fotografiu svojho teológa a ohli si s ním dopisovať.

Vrcholom misijnej aktivity, ale aj radosti a odmeny bolo vysielanie misionérov z nitrianskeho ústredného misijného domu do misií. Pojímavé, úchvatné, pôsobivé, rozohňujúce boli chvíle, keď naši slovenskí misionári dostali na prsia misijný kríž a po svätej omši rozlúčili sa s rodinami a nastúpili i s batožinami do pripraveného autobusu, ktorý ich odviezol do Wödlingu a odtiaľ každý pošiel svojou stranou: do Číny, Japonska, Indočíny, Južnej Ameriky a Pán Boh vie, kam.

Pán arcibiskup veľmi podporoval reholný život na Slovensku. Jezuitom zazlieval, že sa neusadili v nitrianskom biskupstve, hoci kedysi účinkovali v Trenčíne a na Skalke. Až ho im vytýkal, že nevydali životopis najväčšieho misionára, svätého Františka Xaverskeho. Jezuitov si veľmi ctí a P. kráľickovi nacdieval do Trenavy na svätú spoveď. Keď ten odišiel, spovedníkom mu bol P. Gabriel Gerhardt, kvardián františkánov v Nitre.

Taľko by nám bolo posúdiť, koho mal radšej, či Verbištov a či Saleziánov. Asi pre každého mal srdce celé, ako to kedysi vyspieval moravský Sušil. Veľmi často chodil na Misijný dom, na Zobor, ale navynechával ani Saleziánov, ktorí n mal najbližšie. Práca s chlapcami mu bola veľmi vzácna. Nebolo jednej akcie u Saleziánov, že by nebol lral na nej účasť.

K záľube zaujímať sa o život chlapcov patrili aj prechádzky pána arcibiskupa "na doske", na vonkajšom nádvorí hradu mal z dvoch fošní urobený chodník a tam sa chodieval poprechádzať. Chlapci z Podzámskej ulice už čakali a keď sa objavil pán arcibiskup, už boli pri ňom. Každý sa pochválil, koľko ružencov sa denne pomodlí. Iní sa ťalovali, ako dlho už nejedli, iní mali mamu v nemocnici a otec nerobí. Málcčo z toho bolo pravdivé, ale každý dostal drobné a utekal. "Pán osvícený mi dala." Niektorý si prišiel požičať na chleba, na obuv. Pán arcibiskup požičať a pred nami dodal: Ten za čas nepríde, až keď zabudnem, že mi má vrátiť, potom sa ukáže.

Takéto stretávania s deťmi patrili do jeho biskupského života. Viacerí z tých chlapcov žijú v Nitre ako starci a radi spomínajú na pána Osvíceného.

Ďalším veľkým biskupským dielom pána arcibiskupa bolo založenie KTK, spropagovanie KN, vydávanie Svornosti. Toto všetko slúžilo na propagáciu exercícií pre laikov, čo bolo úplnou novotou a stalo sa poľehnením pre farnosti. Mala to vplyv na reholné a kňazské povolania. Za dvadsať rokov biskupskej činnosti dožil sa vzrastu diecéznych kňazov o 50. Urgoval na organizovanie ľudových misií po farnostiach. Kazateľmi boli aj diecézni horliví mladší kňazi. Kňazské exercície konávali sa na mnohých miestach a skoro každý kňaz si konal duševné cvičenia nie iba raz za tri roky, ale častejšie, mnohí každoročne chodievali. Toto všetko prispelo k tomu, že v diecéze panovala disciplína. Výkyvy sa stali, ale sa nerozrastali.

Na doplnok o jeho biskupskej činnosti patrí sa mi zmieniť o akcii, ktorú vyvolal na Slovensku roku 1924. Bol vtedy predsedom Katolíckej školskej rady a neerecké orgány vynaložili úsilie, aby sa poštátňili cirkevné školy. On vtedy dal previesť plebiscit na Slovensku: či si ľud žiada poštátňenie škôl. A výsledok bol prekvapujúci: všetko sa osvedčilo za cirkevnú školu a vláda musela upustiť od poštátňenia.

A teraz sa dotknem vecí posledných.

Prišli hrôzy druhej svetovej vojny, rozpadnutie ČSR, vznik Slovenského štátu, voľba prvého prezidenta Slovenskej republiky. Naši arcipastieri sa prihovárali k svojim veriaciám: "26.10.1939 bude pamätným v dejinách slovenského národa. V ten deň bude voľba prvého prezidenta Slovenskej republiky. Prosíme Všemohúceho, aby v týchto vážnych dobách zachránil našu vlasť od každého nebezpečenstva a nášmu prvému prezidentovi dal hojnosť svojich milostí, že by svoj ťažký a zodpovedný úrad mohol zastávať v dobro vlasti a národ náš viedol na cestu spravodlivosti, pokoja a blahobytu."

Pán prezident Dr. Jozef Tiso dostal cirkevný súhlas k funkcii prezidenta. Keď sa do vládnych vecí začali miešať živly nezodpovedné, pán prezident sa obrátil na pána arcibiskupa s otázkou, či má zostať vo funkcii prezidenta, keďže nemôže zabrániť škodlivým vplyvom. Pán arcibiskup na porade požiadal Dr. Tisu, aby zostal na mieste, lebo jeho odchod by znamenal zlo. A prosili aj Židie, aby zostal, lebo vedeli, že sa nebudú páchať atrocitý, kým on bude prezidentom. A tak aj zostal.

Keď išlo o uzákonenie Židovského kódexu, vláda poslala návrh zákona biskupskému zboru na pripomienky. Kódex bol podrobený dôkladnej kritike. Pracovali na tom vtedajší generálny vikár Dr. Eduard Nécsy, biskup a Dr. Pavol Benuška, biskupský tajomník. Protest bol neúčinný a kódex bol vyhlásený. Biskupský zbor vyhlásil: "Vedomí svojej zodpovednosti pred Bohom a svojej povinnosti chrániť prirodzené a zjavné normy Božie, musíme pozdvihnúť svoj rozhodný hlas varovný proti opatreniam, ktorými sa masovo, bez náležitého zistenia viny jednotlivca, postihujú naši spoluveriaci občania na ich osobnej, rodinnej, majetkovej slobode."

Rozvinula sa veľmi široká akcia na záchranu Židov. Tisíc dostával všetky žiadosti o výnimku a výnimku udeľoval. Židovskí rabíni prišli k pánu arcibiskupovi a prosili ho, aby sa Židov ujal. On ich ubezpečil, že to robí a bude robiť aj ďalej, lebo je to kresťanská povinnosť, i keď vie, že za to sa Židia neodmenia, keď prídu k moci. Každú žiadosť o výnimku odcvzdával pán arcibiskup Dr. Ivanovi Murínovi a ten doručoval žiadosti do prezidentskej kancelárie. Pán prezident každú žiadosť vybavil kladne.

Po prevrate raz večer pod vedením židovského občana vtrli členovia štátnej bezpečnosti na hrad, idú vraj hľadať zbrane. Rozliezli sa po hrade i na povale. Vedúci zatiaľ sedel u pána arcibiskupa a pri víne s ním debatoval. Na našu žiadosť dal pokyn svojim ľuďom, aby sa stiahli a odišli.

Inckedy prišli pod vedením Dr. Jozefa Straku a prezerali miestnosti biskupskej kancelárie a prekutali písací stôl pána biskupa Dr. Nécseyho. Dr. Strakovi som poznamenal, že táto akcia sa dostane do histórie biskupskej kancelárie. Hneď bol zvedavý, či píšeme históriu kancelárie.

Keď nemecké vojenské jednotky prevzali moc nad Slovenskom, navštívili nemeckí činitelia karmasin, Höffle pána arcibiskupa a žiadali, aby biskupský zbor vydal pastiersky list proti sovietskej armáde. Pán arcibiskup odmietol s odôvodnením, že aj v sovietskej armáde sú kresťania, a preto žiadosti nemôže vyhovieť. Pravdaže bola aj hlbšia príčina: katolícky biskup nikoho nebude hnať do vojny za takých okolností, kde už nevládne právo a spravodlivosť.

Keď sa blížila fronta k Nitre, sovietsky maršál Malinovský poslal pánu arcibiskupovi depešu, aby sa ničoho necbával, nič sa mu nestane, keď príde do Nitry sovietske vojsko.

Stalo sa však predsa.

Nemecká posádka náhle opustila vežu katedrály aj Nitru. Napriek tomu dňa 26. marca 1945, v pondelok Veľkého týždňa Nitra bola bombardovaná, hlavne Párovce. Zostalo mnoho mrtvych a ranených. Vežu katedrály ostrelovali a zapálili. Veža padla na schodište pred katedrálou. Dával som sa na to. Letecké zásahy dostal aj Hrad. Okno pri spálni pána arcibiskupa zasiahla mína a rozvážala stenu. Vo Veľkom týždni mnoho obyvateľov Nitry hľadalo útočisko na hrade v pivnici. Pred vchod do pivnice cez okno padla mína, ale nikomu neuškodila.

Na Veľký piatok 30. marca 1945 zabúchali na dvere hradskej pivnice prví sovietski vojaci. Pýtali sa, či sú tam Germani. Na zápornú odpoveď prižali cigarety a odišli. Potom však niekoľko dní sa zdržovali sovietski vojaci, vraj trestanecká légia.

V obnovennej československej republike začal sa zápas o moc. Utvorila sa Demokratická strana na čele s Le-trichom. Druhá bola strana slobody. Pokladali to za od-nož komunistov, aby sa nekomunisti oslebili rozdelením. Biskupský zbor vtedy pokladal za potrebné zamiešať sa do pomerov, lebo išlo o sľotoču náboženstva. Dali po-kyn, aby katolíci hlasovali za Demokratickú stranu. A tak sa i stalo. Ale vedúci ľudia neboli hodní dôvery.

Pamätám sa na túto podrobnosť. Pána arcibiskupa na-vštívil minister financií z Demokratickej strany. Pán ar-cibiskup pri stole pri obede spomenul, aby sa DS zasta-la práv veriacich. Minister preriekol: Podajte to písom-ne. Vtedy pán arcibiskup zvýšil hlas: A kolkokrát to má-me dávať písomne?! - Zostalo chvíľu ticho a potom sa rozprávalo o ničom.

Keď išlo o svedeckú výpoveď pred tzv. národným sú-dom pán arcibiskup uvažoval, či na slávnosť Troch kráľov má ísť na súd. Presvedčili, že treba ísť. Keď sa vrátil a vystupoval z auta, usmieval sa. Bol veľmi spokojný, že vypovedal tak, ako vypovedal. A že sa voči pánu presiden-tovi zachoval tak, ako sa zachoval: podal mu ruku. Bolo to 6. januára 1947. Pre pána prezidenta to bolo veľkým po-silnením a zadostučinením. Povedal to známe Jerišovo ui-stenie: Dabitur vobis in illa hora - Buďte vám dané v tú hodinu, čo máte povedať. Povedal teda podľa vnuknutia Ducha Svätého.

Svojou výpoveďou stal sa pán arcibiskup prvou osob-nosťou na Slovensku.

Dňa 17. apríla 1947 neskoro večer telefonoval pán kanonik Cvirček, že pán prezident bude popravený 18. aprí-la 1947 ráno o polšiestej. Pánu arcibiskupovi sme to vložili do misál na stranu, ktoré ráno mala text svätej omše. Ako celým Slovenskom tak i pánom arcibiskupom otriasla táto skutočnosť. Biskupský zbor zakročoval aj u vlády v Prahe aj u Vatikánu, aby Dr. Tiso dostal amnestiu, ale nič neosožilo. Beneš chcel, aby Tiso visel, tak sa stalo! Beneš, ktorý sa stal prezidentom zásluhou Dr. Tisovi!

Pán nuncius Dr. Burzio informoval pána arcibisku-pa, že Dr. Tiso je na listine vojnových zločincov. Pán prezident o tom vedel. Podľa rozprávania Dr. Ivana Murína pán prezident mohol počuť ponúkaní poroc kardinála Paul-habera, ale nechcel. "Musím povedať pravdu pre históriu Slovenska, ako to všetko bolo." Vedel, že odsúdený bude, ale dlho bol presvedčený, že popravený nebude. Čítal som list, písaný pánu kanonikovi Randíkov: Budeme pokračovať v boji za práva slovenského národa.

Žiadosť o milosť podal s odôvodnením, že nie si je vedomý viny, ale aby vyhovel požiadavkám katolíckej mo-rálky, ktorá káže chrániť si život. Krátko po poprave prišiel k pánu arcibiskupovi predseda vlády Ján Ursini a povedal: "Prezident sa vyjadril, že stanovisko k žia-dosti o milosť bude závislé na návrhu vlády. Na zasadnu-tie ministerskej rady neprišli ministri ľudovej strany, a tak za odmietnutie žiadosti hlasovala väčšina." - Pove-dal ďalej: "Tisovo telo bolo prevezené do Brna, spálené a prach hodný do rieky."

Treba mi ešte spomenúť o odchode pána arcibiskupa . Posledné roky jeho boli veľmi pohnuté. To iste malo vplyv na jeho zdravotný stav.

11. mája 1944 pápež Pius XII. menoval pána biskupa arcibiskupom ad personam. Úradný vestník nám oznamoval: Natio nostra nunc prima vice in sua vita ac historia proprium archiepiscopum accepit: Národ náš teraz prvý raz v svojom živote a histórii dostal svojho arcibiskupa. Celá Nitra, nitrianske biskupstvo, celé Slovensko jasalo.

Jeho koniec bol takýto:

Bolo to v druhej polovici decembra 1948. Všimli sme si, že pán arcibiskup je akýsi biely, a keď prichádzal z prechádzky na vonkajšom priestranstve hradu, musel si oddýchnuť, keď vyšiel na poschodie. To predtým nerobieval. V nedeľu ráno 19. decembra 1948 mal svätú omšu v oratoriu a pri svätej omši mu klesli ruky, keď dvíhal kalich s Božou krvou. Nič sa nestalo, kalich pekne položil na oltár a pokračoval vo svätej omši. - Na ranajky si dal doniesť trochu zasmaženej polievky. Vzal do ruky lyžičku, ale ruka mu klesla, lyžička padla do taniera. Prestal jesť a zavolať ma, aby som priviedol lekára. Ten konštatoval vnútorné krvácanie a žiadal zavolať lekárske konzilium z nemocnice. Prišli, ale tí sa neodvážili povedať svoje slovo, žiadali, aby sme zavolali Dr. Emanuela Filu, bývalého rektora univerzity, uznávaného internistu vo svete. Dr. Filo okamžite prišiel zo Žiliny a rozhodol: Je to krvácanie do hrudi, operovať sa nedá, je to blížiaci sa smrť. Treba na to pacienta pripraviť. Dohodli sme sa, že zavoláme spovedníka P. Gabriela CFM. Dostal príkaz, aby povedal pánu arcibiskupovi pravdu. On to aj urobil. Pán arcibiskup sa začudovane pozrel, ale hneď sa vyrovnal. Spovedník mu povedal: Tí vaši Černoškovia vás necpučia. Pán arcibiskup sa usmial a viac sa o smrti nehovorilo. Na druhý deň, v pondelok ráno, doniesol som chorému sväte prijímanie, aj v utorok. V pondelok si dal zavolať pána biskupa Dr. Mécseyho a odovzdal mu kľúče od wercelinky a niečo mu povedal. V pondelok sa ešte postavil na nohy, v utorok už nie, ochabli nohy, potom ruky, potom oči a nakoniec aj jazyk.

Blížil sa koniec. Zavolali sme kanonikov, všetci sme kľačiaci konali pobožnosť za zomierajúceho a pri sodlitbe pán arcibiskup ticho skončil 22. decembra 1948 o 16. hodine. Pán profesor Filo zostal na hrade a bol aj pri smrti. Videl som ho, ako pri mŕtvole kľačiaci sa zbožne modlí. Potom sme utkali do Trnavy pre Dr. Šubíka-Žarnova, aby prišiel zakonzervovať pozostatky pána arcibiskupa. On to aj vykonal tým, že do žíl napol pustil formalín.

Pán arcibiskup spravoval nitriansku diecézu 28 rokov. Pohreb sa konal 27. decembra 1948. Na pohrebe bol pán kardinál Beran a všetci slovenskí biskupi. Štátnu správu zastupoval povereník Laco Novomeský. Na otázku, či chce povedať prejav za štátnu správu, odvetil: "Nemám čo povedať!"

PERNASLEDOVANIE BISKUPA J.CH. KORCA

Prati lava - Dňa 17.9.1988 okolo 21.00 hod. došlo v Bratislave - Petržalke k nezákonnému útoku na biskupa J.CH. Korca. V čase, keď odchádzal na štátnou správou povolanú púť do Šaštína, neďaleko jeho bytu, pristúpili k nemu 1 uniformovaný a 3 tainí policajti. Na výzve, aby išiel s nimi /v zjavnom úmysle mu prekaziť účasť na púti/ biskup jednoznačne odmietol túto požiadavku. Bez akéhokoľvek právneho dôvodu nasledoval policajný zákrok s použitím násillia: uchopiac ho za ruky a nohy a pomocou úderov sa snažili ho vtlačiť do pripraveného auta... Lekárska obhliadka dobitého biskupa konštatovala: 1.zhmoždenie a vymknutie zhybu pravého ramena, 2.opuch so zakrúvením vnútornej časti ľavého stehna, 3.popálenie stehien 1. stupňa /vysvetlenie: pri kúšaní biskupa došlo k rozbitiu termosky s horúcou čiernou kávou, ktorá sa vyliala na nohy a spôsobila popáleniny 1. stupňa/.

"ienka komentátora:

V súčasnosti prebieha v Sovietskom zväze tzv.pere-
strojka, t.j. preatavba hospodárskych vzťahov v úzkej kon-
tinuite so všeobecnospoločenskými vzťahmi s úmyslom pre-
konať Brežnevovské stagnácie. Hromobitie z tejto stra-
ny malo vždy ozvenu aj v našej krajine. Aká je však naša re-
alita? Vládnuce konzervatívne sily nepripúšťajú ani zda-
nie spoločenského uvoľnenia. Neriešia sa choré a kompli-
kované vzťahy medzi štátom a katolíckou cirkvou, resp. ani
s inými cirkvami a náboženskými spoločenstvami. A to je
skutočne iba jedna oblasť neriešených problémov.
Perzekúcia biskupa J.CH. Korca je javom pokračujúcim. Syste-
matika a premyslenosť tejto perzekúcie znesie porovnanie
s mafianskymi zastrášovacími metódami. Posledný incident
sa však preda len vymyká normálu. Načasovanosť je varujú-
ca. Nie je to útok iba proti osobe biskupa, ale je to čin
zameraný proti ozdraveniu spoločenského života u nás. Ako
v takom ovzduší vyzerá výzva straníckych a štátnych pred-
stavitel'ov adresovaná kresťanom, aby sa zapojili aktívne
do preatvby? Nie je to zámerný čin a sprisahanie tých,
ktorí nechcú žiadnu preatvbu?

Zo skúsenosti vieme, že každé zlo je na niečo dobré.
Tento zjavný "úder pod pás" pomchol mnohým precitnúť zo
sladkých nádeží na skorý príchod "jari".
Na adresu aktérov, ktorí hatia, rozvracajú a maria žiaduci
pokrok našej spoločnosti, mladú mohí otázku starého rí-
skeho senátora: "Dokedy ešte budeš Catilina zneužívať
trpezlivosť našu?"

/lm/